

4. Analytická část

Problém sociálního vyloučení na sebe v Ostravě bere řadu podob. Jsou zde sociálně vyloučené lokality, ubytovny, lidé bez domova. Ale vedle toho zde na různých místech žije mnoho dalších lidí, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní, závislí na dávkách hmotné nouze, ohrožení ztrátou bydlení. U celé řady z nich se kumuluje více překážek, které jim brání tuto situaci zlepšit. Části těchto lidí pomáhá v Ostravě propracovaný systém sociálních služeb a k celkovému zlepšení přispěje také předložený strategický plán. V rámci jeho přípravy zpracovala Agentura pro sociální začleňování podrobnou analýzu sociálně vyloučených lokalit a ubytoven. Vedle toho sestavila podrobný seznam ukazatelů, které vyjadřují rozsah problému sociálního vyloučení z různých hledisek a také stav jeho řešení. Obojí čtenář nalezne v samostatné příloze č. 1 Popis sociálního vyloučení a soustava vstupních indikátorů. Zde pouze předkládáme stručné shrnutí.

4.1 Obtíže při sběru dat

Při sběru a aktualizaci dat jsme se potýkali s řadou potíží. Podle předpokladu jsme jen velmi těžko zjišťovali věrohodné a aktuální informace o počtu lidí v ubytovnách a je pochopitelné, že přes veškerou snahu není rozsah informací u všech ubytoven totožný. Vedle relativně ohraničeného problému tzv. sociálně vyloučených lokalit a ubytoven, jsme považovali za velmi důležité zjistit, kolik celkově žije v Ostravě lidí v chudobě a odhadnout, kolik v Ostravě žije Romů. Jako přiměřené, byť zdaleka ne přesné, vodítko pro zodpovězení první otázky se jevílo zjistit počet příjemců dávek pomoci v hmotné nouzi. Ukázalo se, že cesta k těmto informacím ovšem není zdaleka přímočará a počet unikátních příjemců např. doplatku na bydlení musel úřad práce ručně přepočítávat z jiných evidenčních údajů. Co se týká druhé otázky, ptali jsme se na počet Romů několika desítek systémových aktérů, Romů a zástupců různých skupin Romů. Informace se velmi rozcházely a pohybovaly se mezi 25 a 40 tisíci. My jsme se tedy z metodických důvodů přiklonili k dolní hranici. Ještě složitější otázkou bylo, kde mimo pojmenované vyloučené lokality a ubytovny sociálně vyloučení obyvatelé Ostravy bydlí. Odpověď na tuto otázku je rozptýlená mezi sociálními pracovníky obcí, poskytovateli služeb a majitelé bytového fondu, tedy městské obvody a soukromé vlastníky. Různí aktéři během společných rozhovorů identifikovali různé části městských obvodů a sídlišť, kde se koncentrují sociálně vyloučení obyvatelé. Ty v analýze přímo nejmenujeme, neboť předpokládáme nesouhlas městských obvodů s takovouto identifikací.

4.2 Osoby ohrožené sociálním vyloučením a sociálně vyloučené na území statutárního města Ostravy

Statutární město Ostrava je členěno do 23 městských obvodů, v nichž žije 292 883 obyvatel²¹. V devíti z nich byly identifikovány sociálně vyloučené lokality (SVL) nebo ubytovny a hotelové domy, případně obojí. Jedná se o Mariánské Hory a Hulváky, Martinov,

²¹ Údaj k 1. 4. 2015

Moravskou Ostravu a Přívoz, Ostravu-Jih, Porubu, Radvanice a Bartovice, Slezskou Ostravu, Svinov a Vítkovice.

Celkem bylo popsáno 15 lokalit, v nichž žije cca 6 150 obyvatel a více než 40 ubytoven a hotelových domů s kapacitou překračující 8 tis. lůžek a obsazeností cca 5 500 osob. Podle studie z r. 2012²² a aktualizace pomocí expertních odhadů je v Ostravě cca 500 osob bez střechy. Hovoříme tak o více než 12 tisících osobách, které v plné míře naplňují charakteristiky sociálního vyloučení. Podoba lokalit značně variuje. Jedním ze základních dělicích kritérií je velikost, resp. počet obyvatel, ty nejmenší představují jeden dům a čítají méně než sto obyvatel, ty největší tvoří seskupení několika ulic, kde žije několik set osob. Stav nemovitostí je od chátrajících objektů, do nichž se neinvestuje a lokalita tak chátrá (bývá s tím spojen postupný úbytek obyvatel - např. lokality Lipina či Zadní Hrušov), až po lokality, v nichž došlo k rekonstrukci a opravám, obyvatelé tak mají k dispozici kvalitativně vyšší standard bydlení (např. ul. Sirotčí a Zengrova, Kunčičky – ul. Lihovarská, Nadační, Pstruží, Výhradní).

Výrazným rozlišujícím prvkem je také prostorová odloučenost. Některé lokality nejsou prostorově vyloučeny, jsou součástí bytové zástavby, služby a občanská vybavenost jsou dostupné. Protipólem jsou lokality, kde je výrazná prostorová odloučenost a uzavřenost, případně tu najdeme výrazné prvky tvořící bariéru mezi lokalitou a ostatní zástavbou – např. koleje, komunikace. Zdejší obyvatelé nemají dostupné služby ani občanskou vybavenost, může zde být zhoršená dostupnost spojů MHD. Lokalitami, v nichž je patrná a citelná nepřítomnost služeb a občanské vybavenosti, jsou např. Zárubek či Bedřiška. Ztížená dostupnost spoji MHD je v některých časech např. v Kunčičkách či Zadním Hrušově.

Ubytoven bylo celkem identifikováno 42, žije v nich kolem 5,5 tisíce osob. Otázkou zásadního významu nyní je, nakolik a jakým způsobem se do jejich počtu, chodu a kapacit promítnou změny v legislativě, především novela zákona o hmotné nouzi. Roli hraje povinnost provozovatelů ubytoven mít schválený provozní řád, což k 30. dubnu 2015 bylo splněno u 14 ubytoven a u dalších 6 se jeho schválení projednávalo. I tak jde celkem „jen“ o 20 ubytoven, některé velkokapacitní hotelové domy či ubytovny tak stále neučinily a tamní ubytovaní se mohou brzy dostat do ještě obtížnější situace a přímějšího rizika života na ulici.

Velikost ubytoven se značně liší, ještě výrazněji než u lokalit, kapacita je od 15 lůžek až po více než tisíc, vysokou kapacitou disponují hotelové domy, cca 500-700 lůžek. Taktéž prostorové umístění ubytovny variuje od umístění v běžné bytové zástavbě až po výraznou prostorovou vyloučenost a uzavřenost, hranicemi mohou být koleje, komunikace či průmyslová zástavba. Mezi velké ubytovny (a hotelové domy), které jsou součástí obytné zástavby je možno uvést např. ubytovnu Čujkovova či hotelové domy Areál, Hlubina a DMH. Uzavřenost lokality, fyzické bariéry a nedostupnost služeb jsou jedním z rysů ubytoven např. Bedřiška, Františka a Anny Ryšových či Family.

Toto jsou tedy základní údaje k sociálně vyloučeným lokalitám a ubytovnám, celkem v nich tedy žije téměř 12 tisíc osob. Sociální vyloučení a rizika s ním spojená však nejsou uzavřena pouze zde. V Ostravě je značné množství osob žijících mimo lokality či ubytovny, avšak jejich životní situace a spektrum problémů, s nimiž se potýkají, mohou být obdobné.

²² Hruška a kol. (2012): Studie o stavu bezdomovectví v Ostravě.

Tuto obtížně identifikovatelnou a pojmenovatelnou skupinu můžeme vymezit prostřednictvím více faktorů. My se pokusíme jejich počet přiblížit prostřednictvím dávek na bydlení. V Ostravě je 8 028 příjemců doplatku na bydlení, pod tímto číslem je ale třeba si představit ne jen jedince, ale celé domácnosti, na něž má tato dávka pozitivní dopad. Dle odhadu²³ se tak tato dávka týká cca 30-35 tis. osob. Tento odhad tedy poukazuje na skupinu osob čítající 18-23 tis. osob žijících mimo lokality avšak v přímém ohrožení sociálním vyloučením. I krátkodobé opoždění příjmů, nenadálý finanční výdaj, neexistence úspor, splácení půjček u bankovních i nebankovních institucí jsou faktory, které mohou velmi negativně ovlivnit fungování domácnosti a mohou mít fatální důsledky na její chod a fungování a tak vést k vystavení riziku ztráty domova.

Zranitelnou skupinou osob jsou i příjemci příspěvku na bydlení, kterých je v Ostravě 18 497, opět se jedná o domácnosti, a to o jednom či více členech. Mezi příjemce mohou patřit rodiny s dětmi, nezaměstnaní, rodiče samoživitelé, senioři, Romové, pracující s nízkými příjmy apod.

Skupinou osob, která je ohrožena vícero riziky a tvoří velkou část obyvatel sociálně vyloučených lokalit a ubytoven, jsou Romové. Tvoří většinu obyvatel lokalit, ubytoven a hotelových domů, dle odhadů od cca 60 % podílů v lokalitě či ubytovně až po téměř 100 %. Celkem v Ostravě, dle kvalifikovaných odhadů, žije kolem 25-30 tisíc Romů. Z toho počtu právě až 10 tisíc v SVL a na ubytovnách. Cca 15 -20 tis. Romů tak žije mimo tyto vymezené lokality či ubytovny. Přestože mají kvalitativně lepší bydlení, jejich socio-ekonomická situace, a tím i spektrum řešených problémů, může být v mnohém podobná.

V Ostravě je tedy značné množství osob žijících mimo sociálně vyloučené lokality a ubytovny, avšak čelících nejistým podmínkám a zranitelných vůči nenadálým okolnostem. V Ostravě jsou i lokality, které podle všeobecného úzu jako sociálně vyloučené neoznačujeme, avšak v důsledku úbytku obyvatel ve městě, neinvestování do bytového fondu, postupného stahování se služeb, dochází k pozvolnému chátrání, deprivaci celé lokality. Může jít o jednotlivé opuštěné a rozpadající se domy či místa, která mají prozatím obyvatel dostatek, ale dochází u nich ke kumulaci rizikových faktorů – dlouhodobá nezaměstnanost, zadluženost, obyvatelé jsou cíleně sestěhováváni, v lokalitě přibývá heren a zastaváren a celková situace se může nadále zhoršovat. Důležitý faktor, který znepráhledňuje situaci ve městě, je časté stěhování chudých obyvatel mezi lokalitami či ubytovnami.

4.3 Analýza problémových oblastí

4.3.1 Zaměstnanost

V Ostravě bylo evidováno k 31. 3. 2015 celkem 24 965 uchazečů o zaměstnání. Výrazná je délka nezaměstnanosti, kdy je 2 321 osob nezaměstnaných 6-9 měsíců, 1 548 osob 9-12 měsíců, 4 433 osob 12-24 měsíců a 9 376 osob déle než 24 měsíců. Počet osob

²³ Ve výzkumu týkajícího se SVL a prováděného Sociofaktorem (2012) pro Roma Education Fund je uvedeno, že průměrný počet členů v domácnosti je 4. Odhadovaný počet osob, jichž se tak týká doplatek na bydlení, je cca 32 tis.

nezaměstnaných déle než 2 roky představuje 37,5 % z celkového počtu nezaměstnaných. Velkou část z nich tvoří lidé žijící v sociálně vyloučených lokalitách a ubytovnách, kde se hovoří o 60-90% nezaměstnanosti, ale řada lidí v produktivním věku je zde často také ekonomicky neaktivní.

V Ostravě působí 3 sociální podniky zaměřené na cílovou skupinu sociálně vyloučení/Romové, v nichž pracuje 17 osob, a 4 další jsou přijímány dle množství zakázek. Během uplynulého programového období realizovalo několik neziskových organizací projekty vedoucí k uplatnění klientů na trhu práce. Krajská pobočka Úřadu práce realizuje v současné době projekt „Příležitost dělá (t) zaměstnance“. Výčet dalších kvantifikovatelných informací souvisejících s nezaměstnaností sociálně vyloučených obyvatel lze najít v příslušné části indikátorové tabulky a v popisu lokalit v příloze. Zde se zaměříme na analýzu základních problémových okruhů.

4.3.1.1 SWOT analýza pro oblast zaměstnanosti

Pozn: Analýza klíčových problémů a SWOT analýza shrnují základní poznatky ze studia dokumentů, jednání pracovních skupin, workshopů k projektu „Příležitost dělá (t) zaměstnance (listopad 2014, duben 2015) a individuálních jednání s nestátními neziskovými organizacemi a zástupci Úřadu práce ČR – krajské pobočky Ostrava.

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> ○ Existující sociální podniky ○ Zkušenost neziskových organizací s projekty v oblasti zaměstnanosti ○ Zkušenost neziskových organizací s překážkami uplatnění klientů na trhu práce ○ Úřad práce motivovaný ke spolupráci ○ Realizace projektu „Příležitost dělá (t) zaměstnance ○ Podpora zaměstnanosti a sociálního podnikání v programovém prohlášení města ○ Existence paktu zaměstnanosti Moravskoslezského kraje 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Vysoká nezaměstnanost osob ze SVL ○ Míra osob nezaměstnaných déle než 24 měsíců (9 376 osob, 37,6 % z celkového počtu nezaměstnaných) ○ Vysoký počet uchazečů (11,6) na 1 pracovní místo ○ Nedostatek pracovních míst ○ Nedostatek nekvalifikovaných pracovních míst ○ Nedostatek míst pro nízkokvalifikované ženy ○ Stereotypně vnímaná role ženy v některých romských rodinách ○ Nedostatek dlouhodobě fungujících subjektů specializovaných na práci se sociálně znevýhodněnými ○ Nízká stabilita stávajících sociálních podniků ○ Dostatek příležitostí k nelegální práci ○ Diskriminace (především Romů) ze strany zaměstnavatelů ○ Zadluženost a exekuce u nezaměstnaných ○ Nízká motivace k legálnímu zaměstnání (i z důvodu dluhů, exekucí) ○ Nízké mzdy za nekvalifikovanou práci ○ Špatně nastavený dávkový systém ○ Obava sociálně vyloučených z orientace v nestereotypním prostředí ○ Chybějící vzory v rodině.

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Nedostatečné pracovní návyky u lidí, kteří nepracují nelegálně ○ Absence vzdělání a nedostatek motivace ke vzdělání ○ Malá informovanost, nedostatek slabých společenských kontaktů ○ Komunikační překážky mezi zapojeným subjekty ○ Nedostatečná obeznámenost ÚP s možnostmi a limity sociální práce ○ Nedostatečná znalost zákona o zaměstnanosti ze strany NNO ○ Nízká znalost podnikatelského prostředí ze strany NNO
Příležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> ○ Prohloubení spolupráce s Úřadem práce ○ Využití zdrojů z OP Zaměstnanost ○ Využití potenciálu spolupráce s ASZ ○ Podpora rozvoje sociální ekonomiky ○ Příprava zákona o sociálním podnikání ○ Příprava návazného projektu „Příležitost dělá (t) zaměstnance II“ ○ Příprava soutěžních projektů v oblasti zaměstnanosti ○ Projednání zodpovědného zadávání veřejných zakázek s vedením města ○ Příprava legislativy k obnovení veřejné služby ○ Prohloubení spolupráce s Úřadem práce 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rezignace, ztráta motivace ○ Prohlubování dluhové pasti u další generace rodin

SWOT analýza naznačuje převahu slabých stránek nad silnými, ale také převahu příležitostí nad hrozbami. Soubor problémů, které vedou k dlouhodobé nezaměstnanosti sociálně vyloučených obyvatel, se nebude pravděpodobně rapidně zhoršovat. Naproti tomu lze očekávat pozitivní vývoj v legislativě a lze připravit soubor opatření na místní úrovni, které situaci alespoň částečně zlepší.

4.3.1.2 Priorita I. 1 - Rozvoj pracovního poradenství a individuální podpory klientů při vstupu na trh práce

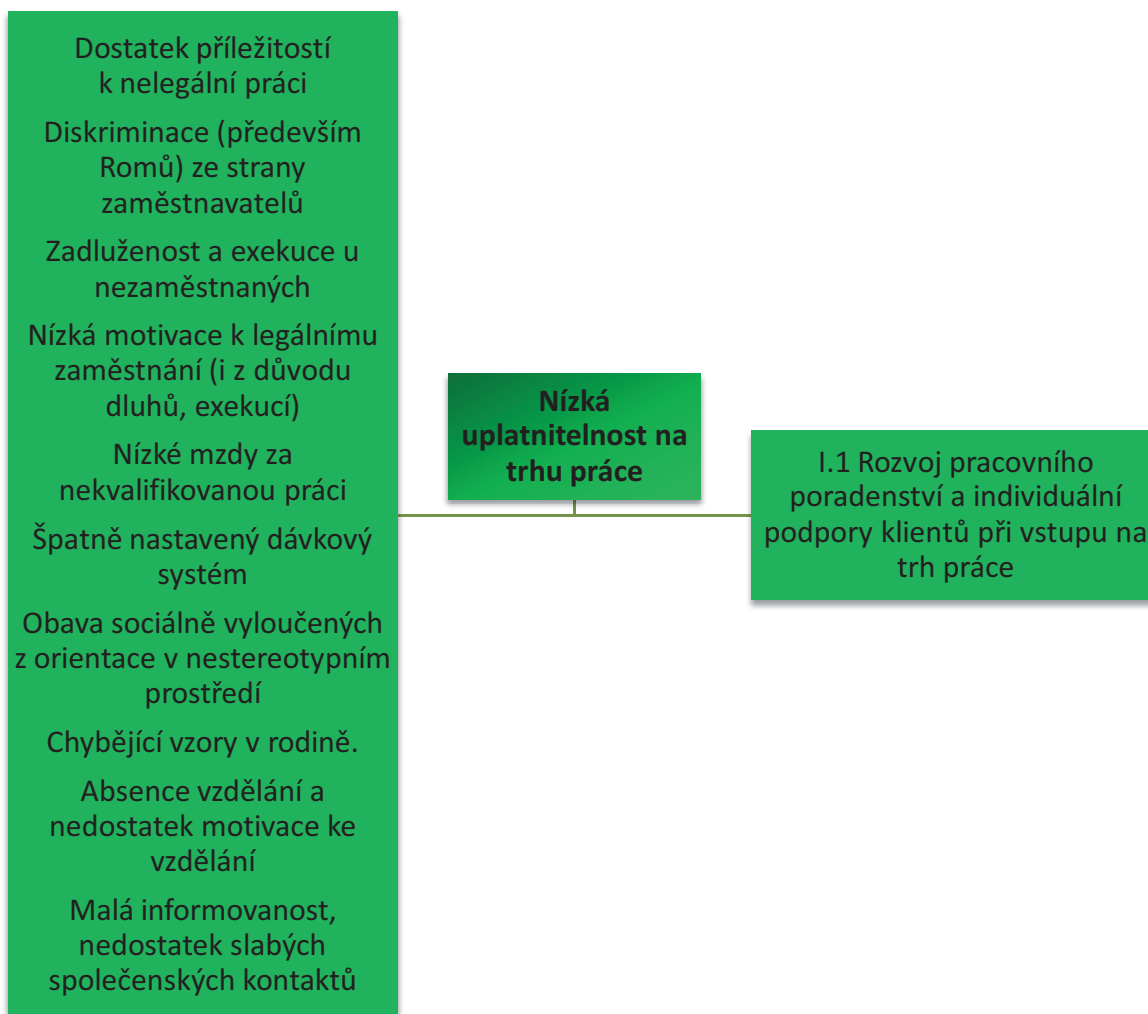
Systémoví aktéři v Ostravě se opakovaně shodují na základním souboru příčin, které vedou k nízké motivaci pracovat na legálním trhu práce. Jedná se především **nastavení dávkových systémů a jejich vztah k výši minimální mzdy, vysokou zadluženost, jejíž tíživost se aktualizuje nástupem do zaměstnání a dostatek příležitostí k nelegální práci (nelegální práce nevede k exekuci, je snadněji a přehledněji organizovaná, příjmy z ní jsou nesrovnatelně vyšší)**. Tyto hlavní důvody vystupují jako provázaný soubor překážek, který jsme během plánovacího procesu měli možnost vícekrát konkrétně rekonstruovat. Na pracovní skupině Vzdělávání a zaměstnanost konané v dubnu 2015 došlo k demonstraci důsledků těchto faktů na úspěšnost sociálního podniku. Příležitost k nelegální práci se

ukázala být důvodem relativně nízké efektivity projektu „Příležitost dělá (t) zaměstnance“ v Ostravě. Vícekrát jsme mohli ověřit, že situace v Ostravě je z tohoto hlediska horší než ve venkovských lokalitách kraje. Je ovšem ještě celá řada dalších příčin nízkého zájmu o legální trh práce, jako je obava z nedostatečné orientace v nestereotypním prostředí a zkušenost s diskriminací a celá řada dalších příčin uváděných ve SWOT analýze. **Systémoví aktéři naznačují zhruba takovýto vztah mezi jednotlivými skupinami příčin:**

Obrázek 10: Vztahy mezi překážkami uplatnění klientů na trhu práce

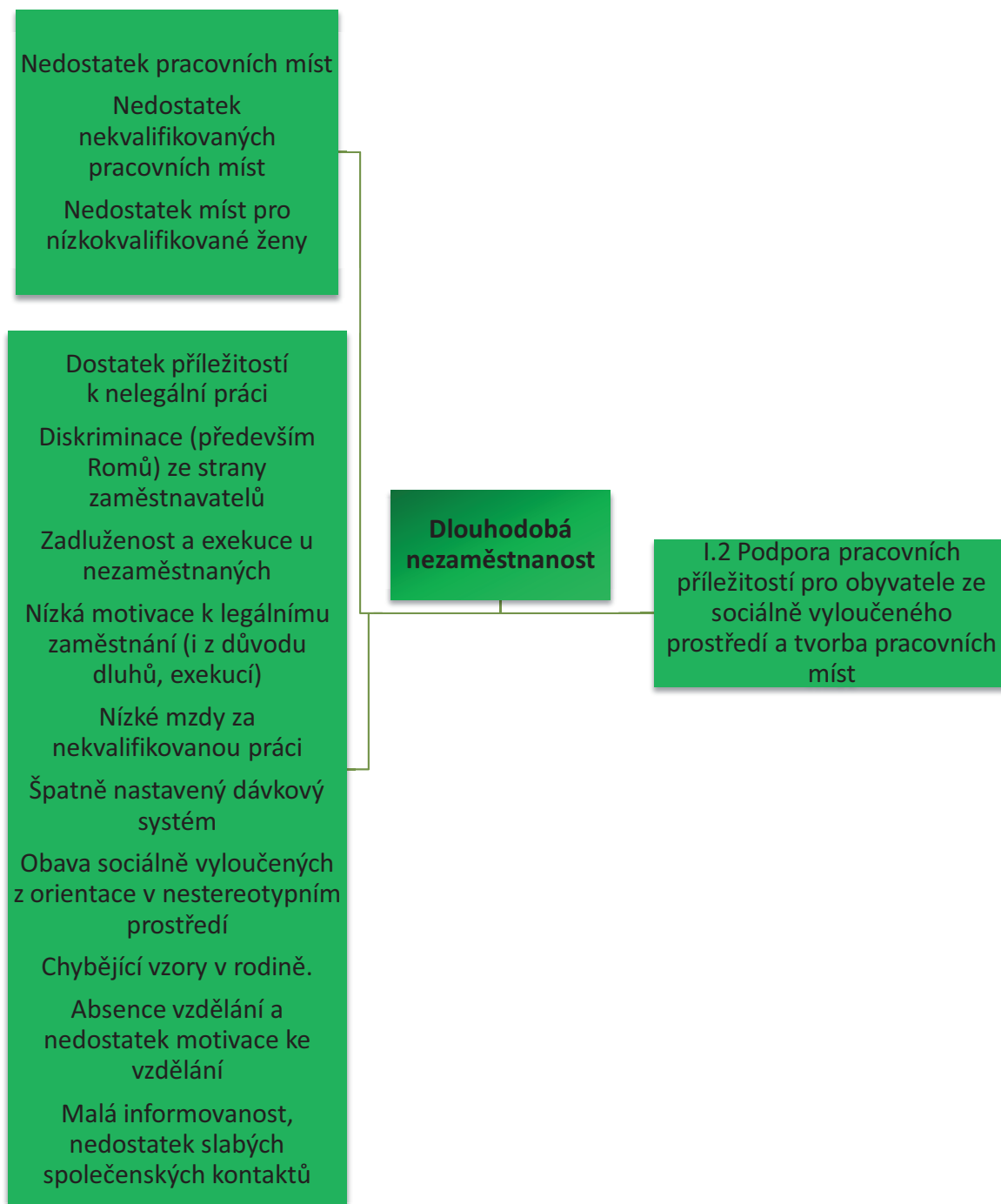
Je logické, že systémoví aktéři hodnotí situaci různě podle vlastní zkušenosti. Romští členové pracovních skupin dosvědčují diskriminaci, úřad práce zase akcentuje nízkou motivaci k rekvalifikaci a využití dalších nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti. Následující schéma vyjadřuje vztah projednávaných překážek k formulaci priority I. 1:

Obrázek 12: Zobrazení vztahu příčin nízké uplatnitelnosti na trhu práce k prioritě I.1

4.3.1.3 Priorita I. 2 - Podpora pracovních příležitostí pro obyvatele ze sociálně vyloučeného prostředí a tvorba pracovních míst

K příčinám nezaměstnanosti na straně sociálně vyloučených osob přistupují také příčiny na straně trhu práce. V Ostravě je na jedno volné pracovní místo více než 11 uchazečů o zaměstnání a bez výraznějších pobídek státu se bude situace spíše zhoršovat. Nabídka volných míst pro lidi bez jakékoli kvalifikace je ještě užší. Specifická je situace žen ze sociálně vyloučeného prostředí, protože ty se bez kvalifikace nemohou uplatnit ani na nelegálním trhu práce. Nesporně platí také to, že trh práce se staví odmítavě k Romům a zobecněným negativním postojem je diskriminuje. Na řešení překážek na trhu práce i na straně klienta se zaměřuje priorita I. 2

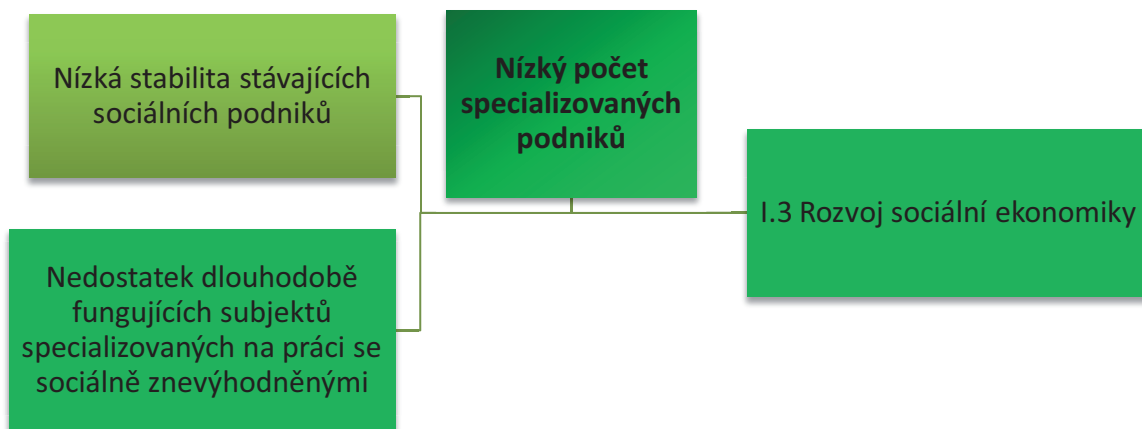

Obrázek 13: Zobrazení vztahu příčin dlouhodobé nezaměstnanosti k prioritě I.2

4.3.1.4 Priorita I. 3 - Rozvoj sociální ekonomiky

V Ostravě existuje poměrně málo sociálních podniků zaměřených na sociálně vyloučené Romy. Účast dvou stávajících sociálních podnikatelů na pracovních skupinách obohacuje plánování o cenné zkušenosti. Překážky, které izolují obyvatele lokalit od legálního trhu práce, komplikují výrazně také rozvoj sociální ekonomiky. Ten je však s ohledem na svoji

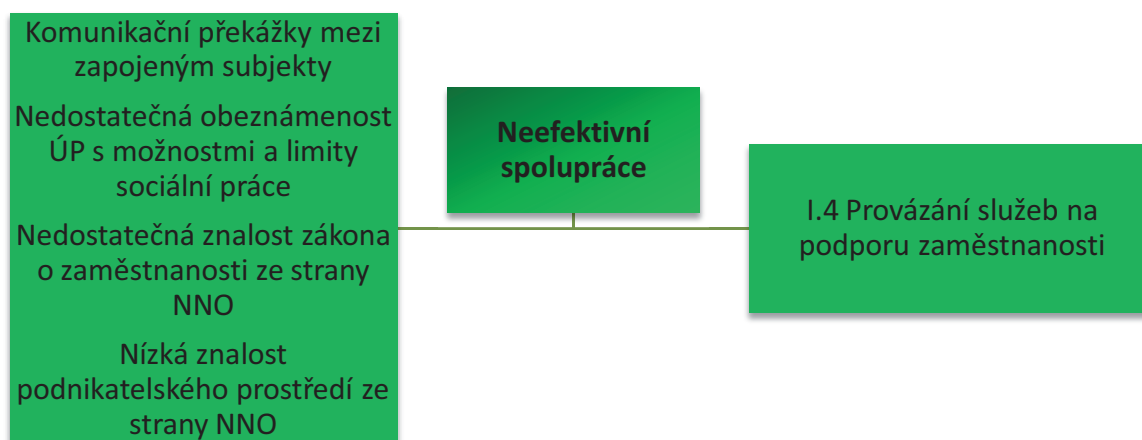
nezastupitelnou roli nanejvýš potřebný. Priorita I. 3 proto směřuje k jeho všestranné podpoře.

Obrázek 14: Zobrazení vztahu příčin nízkého počtu specializovaných podniků k prioritě I.3

4.3.1.5 Priorita I. 4 - Provázání služeb na podporu zaměstnanosti

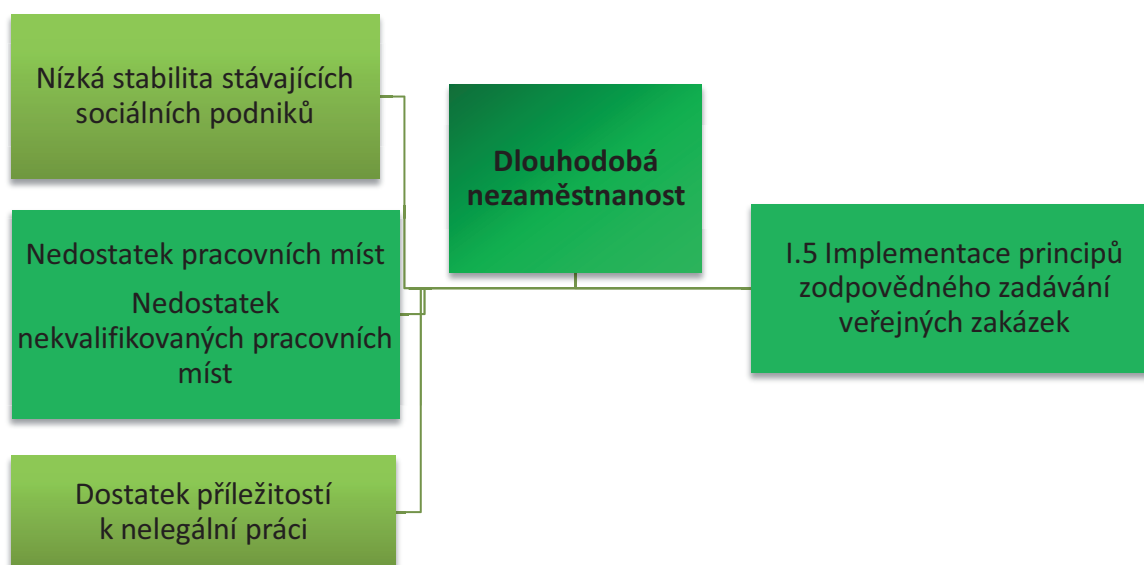
Ve 4. komunitním plánu je opakovaně formulována potřeba prohloubit spolupráci poskytovatelů služeb s úřadem práce a také s podnikateli. V tomto ohledu dělá důležitý krok vpřed projekt „Příležitost dělá (t) zaměstnance“, který v regionu poprvé zahájil systematickou spolupráci mezi všemi třemi typy aktérů. Projekt ale také ukázal, že spolupráce nevzniká samozřejmě, ale že je potřeba zvažovat postupy spolupráce při výměně informací o klientech a v mnoha dalších ohledech. Jisté také je, že zvýšená intenzita tvorby pracovních míst pro dlouhodobě nezaměstnané v době implementace plánu bude tak či onak vyžadovat vyšší míru koordinace a vzájemné provázanosti zapojených subjektů.

Obrázek 15: Zobrazení vztahu příčin neefektivní spolupráce k prioritě I.4

4.3.1.6 Priorita I. 5 - Implementace principů zodpovědného zadávání veřejných zakázek

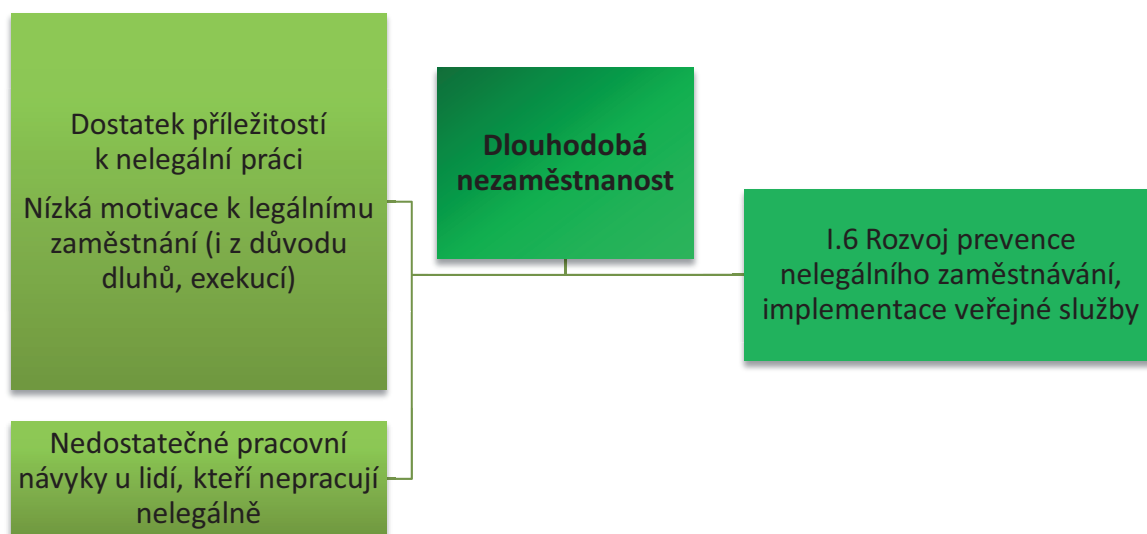
V Ostravě existují dílčí zkušenosti se zadáváním veřejných zakázek sociálním podnikatelům. Mezi zapojenými aktéry panuje shoda na tom, že by mělo znovu docházet k využití tohoto nástroje, který tvoří mimo jiné důležitý prvek prevence nelegálního zaměstnávání.

Obrázek 16: Zobrazení vztahu příčin dlouhodobé nezaměstnanosti k prioritě I.5

4.3.1.7 Priorita I. 6 - Rozvoj prevence nelegálního zaměstnávání, implementace veřejné služby

Konkurence práce na černo je pro sociální podnikatele i další zaměstnavatele sociálně vyloučených obyvatel velmi tíživá a často vede téměř k rezignaci s odvoláním na nezbytnost změny v legislativě. Alespoň v rámci dostupných možností je potřebné se jí věnovat i na místní úrovni. K tomu směřuje priorita I. 6.

Obrázek 17: Zobrazení vztahu příčin dlouhodobé nezaměstnanosti k prioritě I.6

4.3.2 Bydlení

Bydlení představuje v Ostravě klíčovou oblast. Žije zde značné množství osob, které s ním mají obtíže, ať již je jim nedostupné, žijí v nevyhovujícím či nejistém bydlení, případně jsou bez střechy. Celkem v sociálně vyloučených lokalitách a na ubytovnách totiž žije téměř 12 tisíc obyvatel, kolem 500 osob je bez střechy. Značné množství osob jsou příjemci doplatku na bydlení, je jich 8 028. Jedná se o počet domácností, celkem tak má doplatek pozitivní dopad na cca 30-35 tisíc osob, jedná se o odhad na základě počtu členů v domácnosti.²⁴ Příspěvek na bydlení cílí také na skupiny obyvatel, které mohou být ohrožené sociálním vyloučením. Týká se 18 497 příjemců, kterými jsou často rodiče samoživitelé, senioři, mladé rodiny s dětmi, dlouhodobě nezaměstnaní, Romové, pracující s nízkou mzdou (minimální mzda a částky jí se blížíci apod.) a další. V Ostravě funguje kolem 300 bytů se sociálním programem provozovaných, vlastněných a spravovaných nestátními neziskovými organizacemi, městskými obvody či soukromými vlastníky. Jelikož není platný zákon o sociálním bydlení, neziskové organizace mají nastavena vlastní pravidla pro využívání bytu a pro spolupráci s klientem. V Ostravě existuje několik sociálních služeb, jejichž prostřednictvím se realizuje podpora v oblasti bydlení. Je zde 287 klientů terénního programu zaměřeného na bezdomovectví, dále 4 sociálně aktivizačních služby pro rodiny s dětmi zaměřené na bydlení, které mají celkem 1 176 klientů. Celkem 1 197 klientů navštěvuje 2 nízkoprahová denní centra pro osoby bez domova. U pobytových služeb se jedná o 991 klientů 3 nocleháren (2 pro muže a 1 pro ženy) a 745 klientů 11 azylových domů (pro muže, pro ženy a matky s dětmi, pro rodiny s dětmi). Počty klientů a služeb se vztahují k roku 2014. Ve čtyřech sociálně vyloučených lokalitách probíhá komunitní práce, celkem se

²⁴ Ve výzkumu týkajícího se SVL a prováděného Sociofaktorem (2012) pro Roma Education Fund je uvedeno, že průměrný počet členů v domácnosti je 4. Odhadovaný počet osob, jichž se tak týká doplatek na bydlení, je cca 32 tisíc.

různých (i jednorázových) aktivit účastnilo 550 osob, počet osob trvale zapojených je nižší. Další údaje k oblasti bydlení lze nalézt v příslušné části indikátorové tabulky a zde se dále zaměříme na analýzu klíčových problémů.

4.3.2.1 SWOT analýza pro oblast bydlení

Pozn: Analýza klíčových problémů a SWOT analýza shrnují základní poznatky ze studia dokumentů, jednání pracovních skupin a individuální jednání se zástupci městských obvodů, magistrátu a nestátních neziskových organizací.

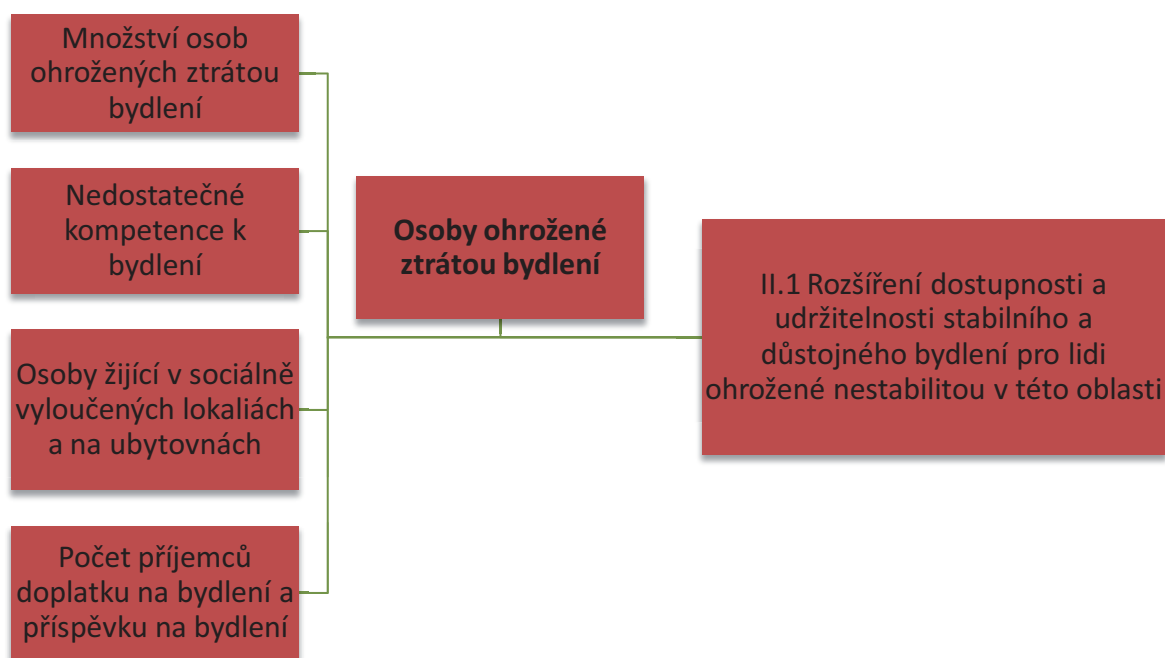
Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> ○ Bytový fond v majetku města/obvodů (některé obvody) ○ Prázdné domy/byty v majetku města ○ Síť služeb orientovaných na krizi bydlení (azylové domy, nízkoprahová zařízení) ○ Síť terénních a ambulantních sociálních služeb zaměřených na předcházení ztráty bydlení ○ Podpora sociálních služeb ze strany města, komunitní plánování 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ubytovny <ul style="list-style-type: none"> - Cca 42 ubytoven na území Ostravy - Vysoký počet osob zde žijících – cca 5,5 tis. - Enormní výše nákladů na bydlení - Nekvalita některých ubytoven - Cca 6 150 osob žijících v 15 SVL - Neudržovaný bytový fond - Nedostupnost služeb a občanské vybavenosti - Nedostupnost bytů pro osoby ze SVL a ubytoven - Diskriminace na trhu s byty - Nutnost kauce – nemožnost si na ni našetřit - Výše nájmu ○ Dominantní vlastníci soukromého bytového fondu ○ Úbytek obyvatel v Ostravě – chátrání prázdných bytů/domů/lokalit ○ „Obchodníci s chudobou“ ○ Časté stěhování některých rodin – nutnost adaptace na nové prostředí ○ Přelidněné domácnosti ○ Počet osob ohrožených ztrátou bydlení ○ Počet příjemců doplatku na bydlení ○ Privatizace bytového fondu (některé obvody) ○ Nízká míra participace obyvatel ○ Atomizace, slábnoucí rodinné vazby ○ Vysoký počet lidí bez domova ○ Vysoký počet lidí, kteří se ocitají bez domova dočasně ○ Chybějící pasportizace bytového fondu ○ Chybějící strategický dokument pro

oblast bydlení	
Příležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> ○ Příprava ostravské koncepce bydlení ○ Příprava pilotního odzkoušení krizového, dostupného a sociálního bydlení ○ Chystaný zákon o sociálním bydlení ○ Spolupráce městských obvodů a SMO ○ Nastavení dostupných podmínek pronájmů obecních bytů ○ Rekonstrukce obecních bytů ○ Využití nové dotace na sociální bydlení ○ Využití participativních metod práce s obyvateli ○ Podpora sociální práce zaměřené na podporu bydlení a stabilizaci domácností ○ Vybudování pozitivního vztahu k místu bydliště ○ Využití Operačního programu Zaměstnanost 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Nutnost značných investic do oprav bytového fondu, nedostatečnost připravovaných dotačních titulů ○ Rozdílné přístupy a neshody mezi městskými obvody a magistrátem Ostravy ○ Problémy s vyplácením doplatku na bydlení ○ Eskalace problémů mezi starousedlíky a nově příchozími obyvateli lokalit ○ Politika soukromých vlastníků bytového fondu ○ Stěhování obyvatel ze zahraničí (Slovensko) ○ Negativní zkušenosti s pokusy o participaci ze strany systémových aktérů ○ Chátrání některých vyloučených lokalit

SWOT analýza naznačuje převahu slabých stránek nad silnými, ale také převahu příležitostí nad hrozbami. V oblasti bydlení jsou potenciálně velmi rizikové faktory, jejichž nereflexování by vedlo k eskalaci situace. Na straně silných stránek a příležitostí jsou však konkrétní opatření a postupy, které povedou ke stabilizaci a zlepšení situace domácností v oblasti bydlení.

4.3.2.2 Priorita II. 1 - Rozšíření dostupnosti a udržitelnosti stabilního a důstojného bydlení pro lidi ohrožené nestabilitou v této oblasti

V Ostravě je značné množství osob ohrožených ztrátou bydlení nebo žijících v nevyhovujících podmínkách. Menší části z nich pomáhají nestátní neziskové organizace formou sociálních služeb (viz výše) nebo dalších podpůrných opatření, jako je správa bytového fondu či domovnictví. Priorita je zaměřená na zintenzivnění této podpory, tedy na udržení rodin v důstojném stabilním bydlení nebo na podporu jejich odchodu z ubytoven zpět do nájemního vztahu. Rozsah podpory, jak je nastavený v cílech této priority, neodpovídá míře potřebnosti, která je v Ostravě opravdu značná, ale zohledňuje také limitující možnosti místních poskytovatelů a schopnost institucionálního okolí přijmout pouze omezený rozsah nových aktivit v omezeném čase.

Obrázek 18: Zobrazení vztahu příčin nízké uplatnitelnosti na trhu práce k prioritě II.1

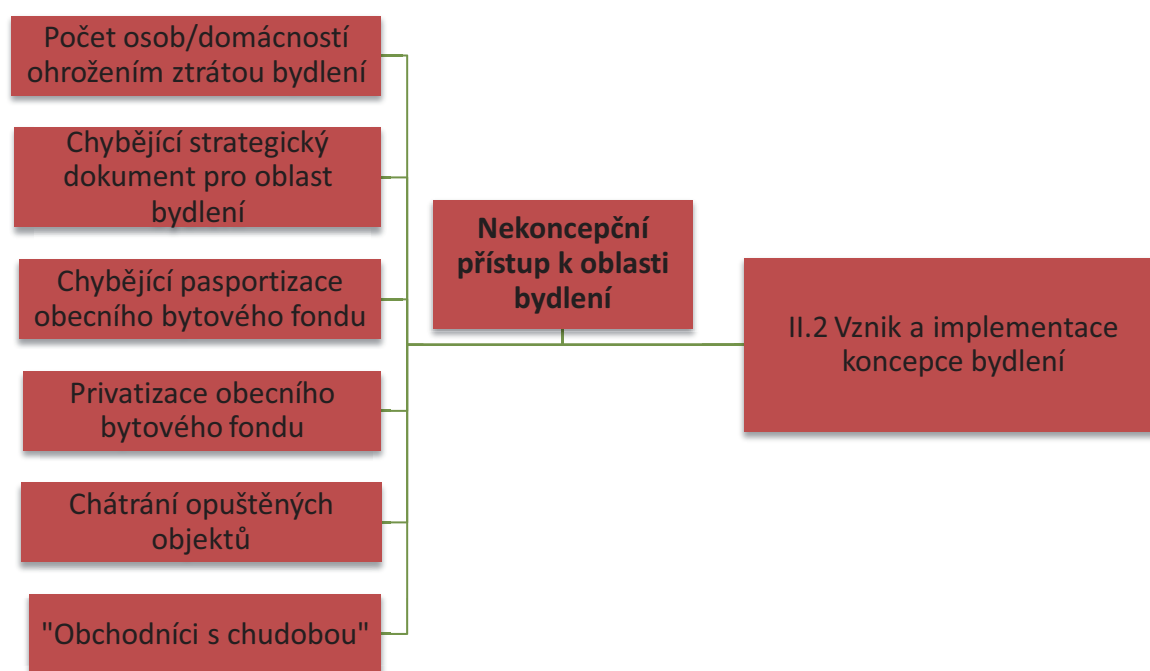
4.3.2.3 Priorita II. 2 - Vznik a implementace koncepce sociálního bydlení

Ostravská koncepce bydlení bude klíčovým dokumentem, který značně ulehčí implementaci národní koncepce a zákona o sociálním bydlení, který bude následovat. Koncepce by také měla určit směřování bytové politiky města v následujícím období. Následující schéma vyjadřuje důvody, které ke zpracování koncepce vybízejí.

Obrázek 19: Zobrazení důvodů k vytvoření koncepce bydlení v Ostravě

Součástí této priority je také ověření podpory ve formě sociální práce v rámci tzn. krizového, sociálního a dostupného bydlení v souladu s národní koncepcí bydlení. Při pilotním ověřování se bude testovat připravenost podpory klienta v jednotlivých typech bydlení, intenzita a kvalita spolupráce mezi jednotlivými zapojenými aktéry. Koncepci bydlení bude předcházet výzkum zaměřený na ostravský bytový fond. Schéma poukazuje na soubor slabých stránek, pro které uskutečnění cílů této priority bude řešení.

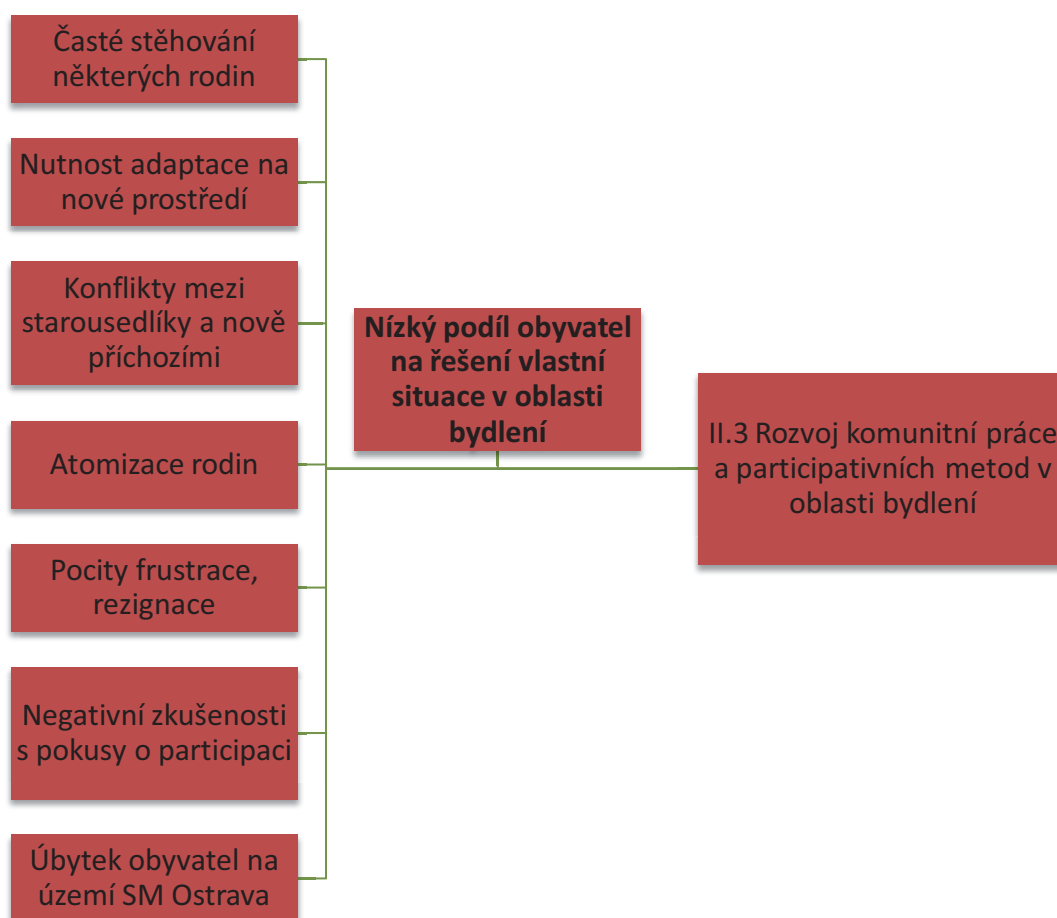

Obrázek 20: Zobrazení vztahu nekoncepčního přístupu k oblasti bydlení k prioritě II.2

4.3.2.4 Priorita II. 3 - Rozvoj komunitní práce a participativních metod v oblasti bydlení

V některých sociálně vyloučených lokalitách, v nichž jsou již nyní dostupné sociální služby jako např. terénní programy, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi či nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, je vinou některých procesů situace mezi obyvateli špatná, napjatá. Např., v důsledku častého stěhování některých rodin a s tím související nutnost jejich adaptace na nové prostředí, jakož i nutnosti starousedlíků s nově příchozími sdílet společný prostor, může docházet k sousedským konfliktům. Fluktuací obyvatel se sousedé odcizují, dochází k atomizaci, při neřešení či eskalaci problémů v rámci sousedství může docházet k pocitům frustrace, rezignace. Komunitní práci a participativními přístupy by se v lokalitách mohla situace zlepšit a obyvatelé by měli příležitost a možnost formulovat své společné zájmy a podílet se na řešení. Participativní metody a jejich využití se týkají i cílové

skupiny osoby bez domova, pro které by mohlo naplnění cíle přinést zvýšenou schopnost artikulovat a prosadit své zájmy.

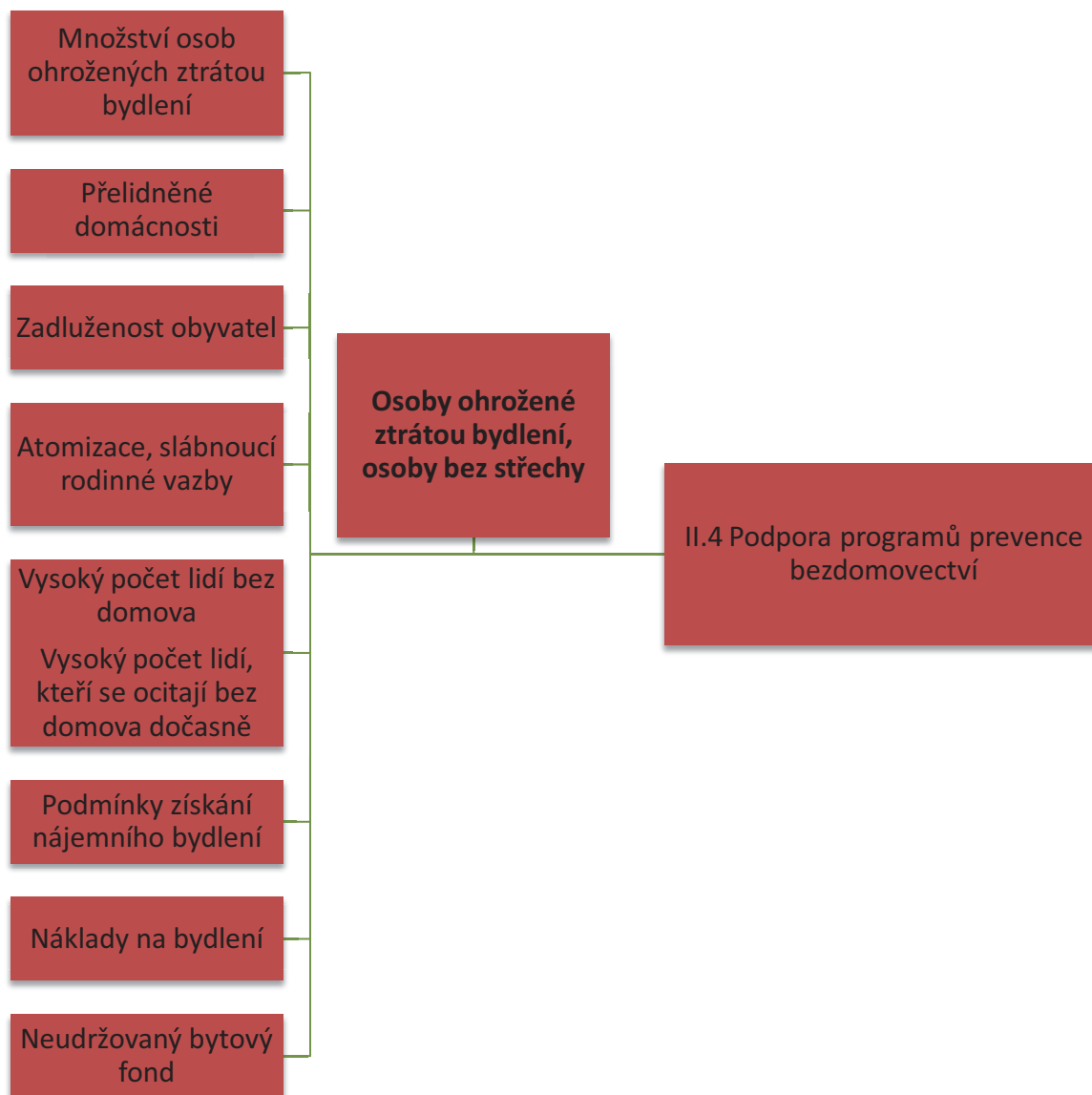

Obrázek 21: Zobrazení vztahu nízkého podílu obyvatel na řešení vlastní situace k oblasti bydlení k prioritě II.3

4.3.2.5 Priorita II. 4 - Podpora programů prevence bezdomovectví

V Ostravě žije cca 500 osob, které jsou dlouhodobě bez střechy nad hlavou, ale je tu mnoho dalších uživatelů nocleháren a nízkoprahových denních center, kteří, přicházejí o přístřeší na přechodnou dobu, než jej najdou například v azylovém domě. V širším slova smyslu se však priorita zaměřuje i na osoby ohrožené ztrátou bydlení, jichž je až 30-35 tisíc²⁵. Je zde tak velká skupina osob, která je v přímém ohrožení ztráty bydlení a kde může mít např. krátkodobý výpadek příjmu, nenadálá událost či mimořádný finanční výdaj velmi negativní dopady na situaci celé domácnosti. Podpora dostupnosti, udržitelnosti a kvalitativního obohacování služeb pomáhajících předcházet bezdomovectví, nebo alespoň zmírňovat jeho následky je tak extrémně důležitá.

²⁵ Při stanovení tohoto čísla jsme vycházeli z počtu příjemců doplatku na bydlení, který je 8 028 a počtu členů v domácnosti (se zaměřením na SVL), který Sociofaktor (2012) uvádí jako 4.

Obrázek 22: Zobrazení vztahu podílu osob ohrožených ztrátou bydlení a osob bez střechy k prioritě II.4

4.3.3 Vzdělávání

V Ostravě je 67 mateřských škol, ve kterých je celkem 8 908 dětí, s nimiž pracuje 831 pedagogů. V dotazníkovém šetření, které jsme realizovali v rámci přípravy strategického plánu, mateřské školy průměrně uváděly, že zhruba 11,7 % žáků vnímají z více důvodů jako ohrožené školním neúspěchem. Mezi tyto důvody mohou podle vyjádření respondentů patřit vady řeči, jiné jazykové prostředí nebo třeba původ v nepodnětném prostředí sociálně vyloučených lokalit. Základních škol je v Ostravě 57 s 23 008 žáky, s nimiž pracuje 1 651 pedagogů. Z celkového počtu žáků je asi 3 198²⁶ žáků ohroženo školním neúspěchem z důvodu zdravotního postižení, jazykového či sociálního znevýhodnění. Sociální

²⁶Údaje o počtu ohrožených dětí a žáků byl vypočítán na základě dat z dotazníkového šetření provedeného v březnu-květnu 2015 v MŠ a ZŠ v Ostravě.

znevýhodnění přitom co do kvantity mezi ostatními faktory dominuje. Tento strategický plán se zaměřuje na řešení problémů celých škol a třídních kolektivů, dále na problémy všech žáků ohrožených školním neúspěchem, ale speciálně také na děti a žáky ze sociálně vyloučeného prostředí. Výčet dalších kvantifikovatelných informací, souvisejících s dětmi ohroženými školním neúspěchem, lze najít v příslušné části indikátorové tabulky a v popisu lokalit v příloze. Zde se zaměříme na analýzu základních problémových okruhů.

Pozn: Analýza klíčových problémů a následná SWOT analýza shrnují základní poznatky z jednání pracovních skupin, evaluačních workshopů k projektům Open Society Fund a Roma Education Fund, dotazníkového šetření, ze setkání s pracovníky odborů školství, z individuálních jednání s neziskovými organizacemi, zástupci nadačních fondů a zejména se zástupci vedení základních škol a mateřských škol.

4.3.3.1 SWOT analýza pro oblast vzdělání

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> ○ Dostatek zkušeností některých základních a mateřských škol se vzděláváním žáků z vyloučeného prostředí. ○ V minulosti realizované projekty zaměřené na podporu selhávajících žáků. ○ Volná místa v mateřských školách. ○ Přítomnost odborných kapacit ve školských vzdělávacích a poradenských zařízeních. ○ Přítomnost odborných kapacit na pedagogické fakultě. ○ Podpora vzdělávání na základních školách ze strany neziskových organizací. ○ Velké zkušenosti některých neziskových organizací se vzděláváním žáků z vyloučeného prostředí. ○ Romští aktivisté pracující s rodinami v oblasti motivace ke vzdělávání. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Vysoké procento žáků se sociálním znevýhodněním. ○ Špatný prospěch – opakování ročníku, předčasné ukončení školní docházky. ○ Opuštění školní docházky po skončení základní školy. ○ Nerovnoměrné rozložení žáků se sociálním znevýhodněním v rámci Ostravy. ○ Segregované základní školy (spádovost dětí ze SVL). ○ Nepochota některých škol přijímat žáky se sociálním znevýhodněním. ○ Nedostatek kapacit vyučujících pro individuální práci s ohroženými žáky. ○ Nezájem žáků o pokračování ve vzdělání po ukončení základní školy. ○ Nedostatek psychologů, speciálních pedagogů, kariérových poradců. ○ Nedostatek asistentů pedagoga. ○ Nedostatek prostoru pro specifické vzdělávání a supervize pedagogů. ○ Zaškoláctví, neomluvená absence, velké množství omluvených hodin. ○ Šikana, návykové chování, delikventní činnost ve školách. ○ Nedostatek příležitostí k neformálnímu vzdělávání. ○ Rodiče nevěnují vzdělávání dětí dostatečný prostor. ○ Někteří rodiče nemají kapacity pro podporu žáků při výuce. ○ Nedostatek žáků z lokalit chodí do mateřských škol.

- Nedostatečné kapacity předškolních klubů.
- Nedostatečné zapojení rodičů do práce předškolních klubů.
- Část předškoláků zůstává zcela bez přípravy na ZŠ.
- Nerovnoměrné rozložení zátěže mateřských škol.
- Volná místa v MŠ nejsou „výhodně rozmístěna“ s ohledem na potřeby žáků z vyloučených lokalit.
- Rezervy ve spolupráci a v komunikaci mezi pedagogy škol a školek a pracovníky neziskových organizací.
- Absence metodiky případové spolupráce s ohroženým žákem.
- Nedostatek spolupráce mezi školskými zařízeními.
- Nedostatek prostoru pro koncepční práci na rozvoji vzdělávací soustavy.
- Nedostatek odborných kapacit v mateřských školách na individuální práci se znevýhodněnými žáky.
- Do spolupráce s NNO se zapojuje malé procento škol.

Příležitosti

- Podpora rozvoje vzdělávání selhávajících žáků ze strany vedení statutárního města Ostravy a vybraných obvodů.
- Pracovní skupina Vzdělávání a zaměstnanost.
- Široké zapojení aktérů do spolupráce (školy školky, odbory magistrátu i obvodů).
- Operační program Výzkum, vývoj, vzdělávání.
- Příprava projektu na podporu školní úspěšnosti a rovného přístupu ke vzdělání.
- Dotační tituly na podporu školní úspěšnosti romských žáků.
- Rozvoj předškolních klubů.

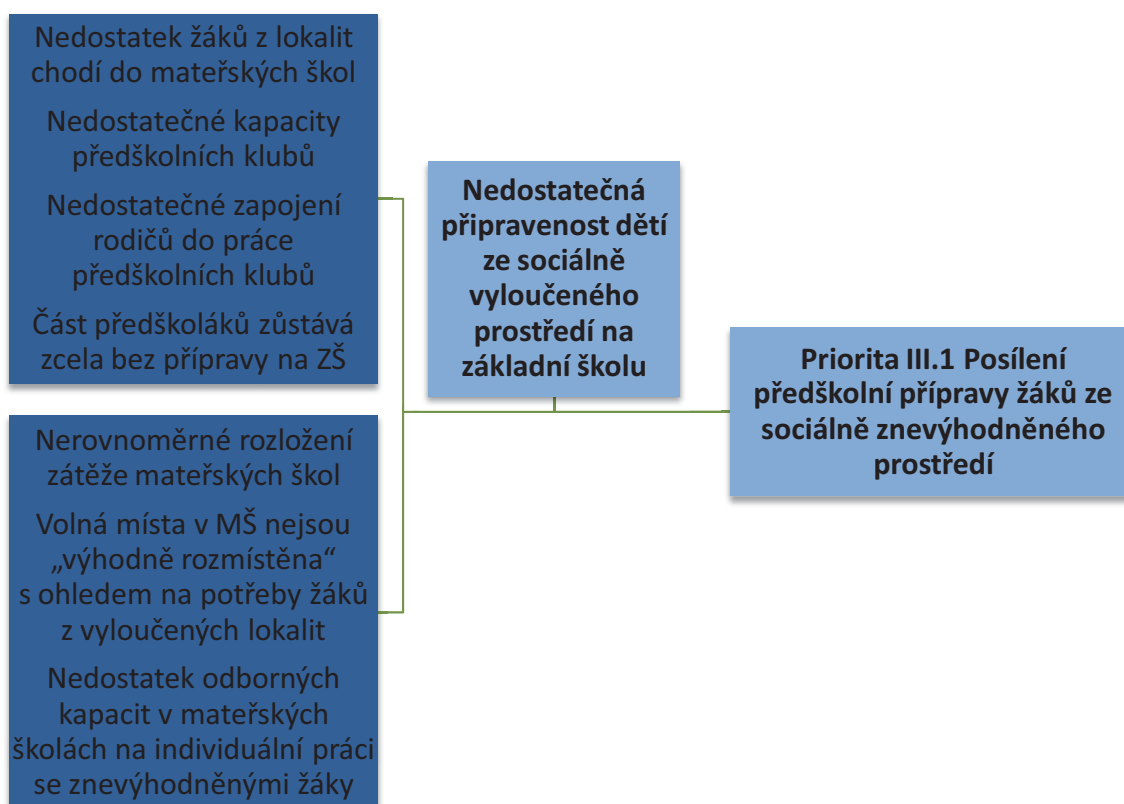
Hrozby

- Mnoho aktérů s různorodými názory.
- Nepodaří se vytvořit propojenou spolupracující síť.
- Neždaří se motivovat rodiče a děti ke vzdělávání.
- Předčasné odchody žáků ze vzdělávacího systému.
- Slabá vazba vzdělávání na uplatnění na trhu práce.

SWOT analýza ukazuje celou řadu slabých stránek, které trvají navzdory silnému odbornému zázemí a dalším silným stránkám, které lze v Ostravě doložit. Připravovaný plán se ale může opřít o některé nové příležitosti ke změně, jako jsou dotační možnosti, součinnost velkého množství aktérů, kteří dříve nespolupracovali, politická podpora změn, apod. Se zvýšenou aktivitou v oblasti lze předvídat také nové hrozby, na které je třeba se připravit.

4.3.3.2 Priorita III. 1 - Posílení předškolní přípravy žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí

Odborníci se shodují, že kvalitní předškolní příprava má zcela zásadní význam pro úspěch žáka ve vzdělávacím procesu i při následující volbě kariéry. Proto v Ostravě věnují mateřské školy, neziskové organizace, romští aktivisté a nadační fondy tak velikou pozornost otázce, jak přivést žáky ze sociálně vyloučeného prostředí do vzdělávacího systému ještě před zahájením školní docházky. Jedním ze základních nástrojů jsou předškolní kluby, které děti samy vzdělávají, ale zároveň je připravují také na účast v běžné mateřské škole. Mezi aktéry panuje shoda, že spolupráce předškolních klubů a mateřských škol tvoří bezpečný most pro úspěšný vstup dětí z lokalit do vzdělávacího systému. Různé organizace však přistupují různě k řadě dílčích otázek. Jak přivést další dosud nezapojené rodiny do předškolních klubů, jak zapojit více rodiče do jejich práce, jak efektivně propojit práci mateřských škol a klubů tak, aby se v přechodu z jednoho místa do druhého cítili děti a jejich rodiče bezpečně, jak zapojit do spolupráce více mateřských škol. Během přípravy plánovacího procesu bylo při společných jednáních neziskových organizací a škol, během evaluačních seminářů a konferencí a konání pracovních skupin navrženo celé spektrum postupů, které budou v rámci naplňování cílů projednány, odsouhlaseny a využity při rozvoji dílčích aktivit.

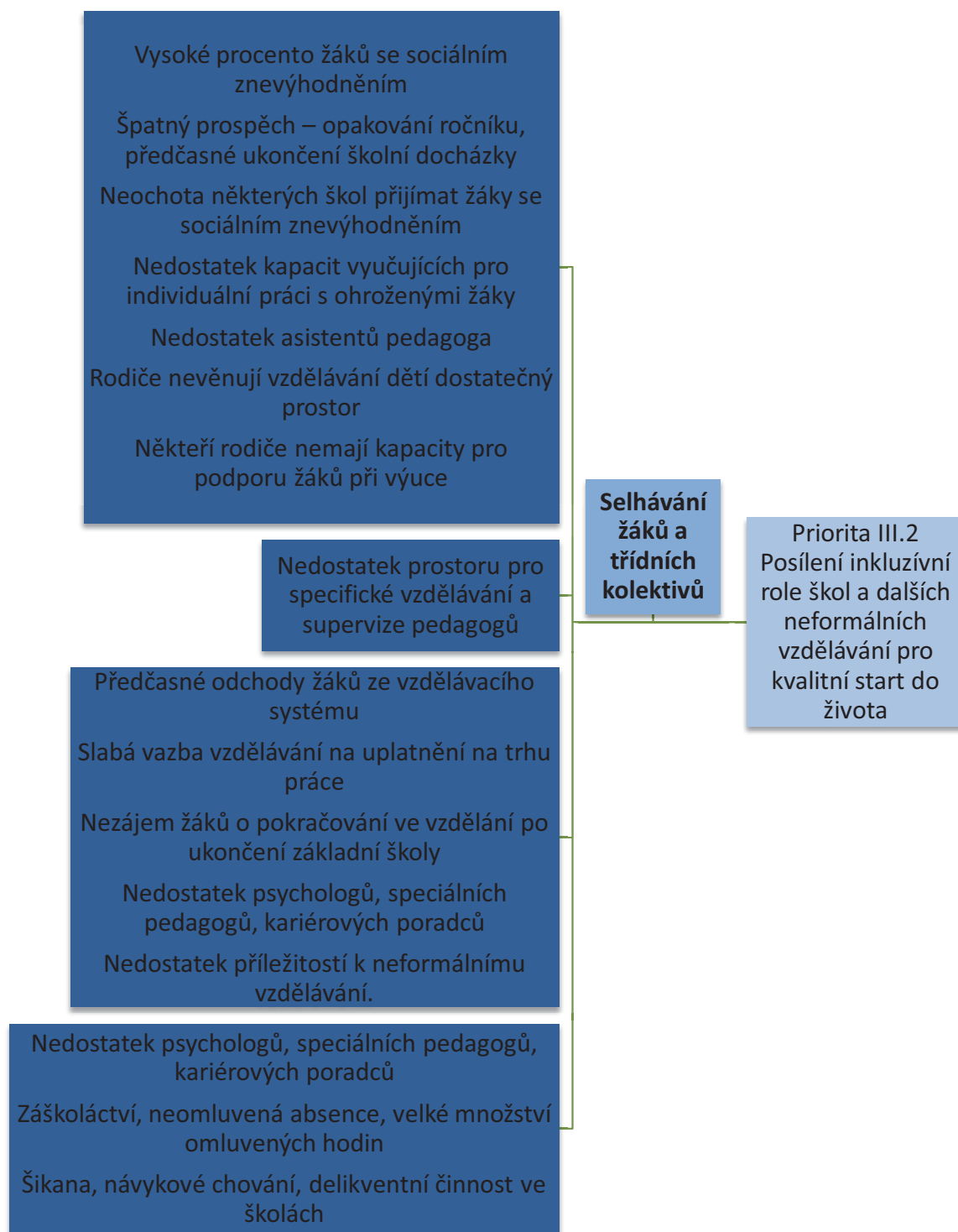

Obrázek 23: Zobrazení vztahu nedostatečné připravenosti dětí ze soc. vylouč. prostředí na ZŠ k prioritě III.1

4.3.3.3 Priorita III. 2. - Posílení inkluzivní role škol a dalších neformálních vzdělávání pro kvalitní start do života

Během přípravy strategického plánu, jehož součástí bylo i dotazníkové šetření, jsme měli možnost získat přesné informace o rozsahu některých problémů, které brání školám soustředit větší pozornost na vzdělávání žáků ohrožených školním neúspěchem. Klíčovým problémem je nedostatek odborných kapacit a dalších předpokladů pro individuální přístup k jejich potřebám. Relativně malé procento žáků, kteří jsou individuálně integrováni a na které státní rozpočet myslí vyčleněním zvláštních prostředků nekoresponduje s počtem žáků, kteří jsou ohroženi školním neúspěchem. Deficientní je stav asistentů pedagoga, není dost kapacit pro doučování, komunikaci s rodiči, individuální plánování, není dostatek prostředků a kapacit na vzdělávání pedagogů v této oblasti. Dalším problémem je nízké zapojení rodičů sociálně znevýhodněných žáků do procesu vzdělávání. Řada rodičů, zejména ze sociálně vyloučených lokalit, nekomunikuje dostatečně se školami a nezapojuje se do přípravy žáků na výuku. Překážkou ve výuce bývají často projevy rizikového chování, kterých školy uvádějí celou řadu. Patří mezi ně návykové chování, virtuální návykové chování, šikana, nesnášenlivost mezi skupinami žáků (zejména rasová), nabourávání výuky a třídních kolektivů. Školy se necítí připravené na řešení těchto problémů, které jim odčerpává kapacity. Zvláštní postavení má záškoláctví a skryté záškoláctví, které může mít mnoho příčin, ale často je vázané právě na žáky ze sociálně vyloučeného prostředí. Často se jedná o desítky až stovky hodin, vinou kterých je žák prakticky nevzdělávatelný.

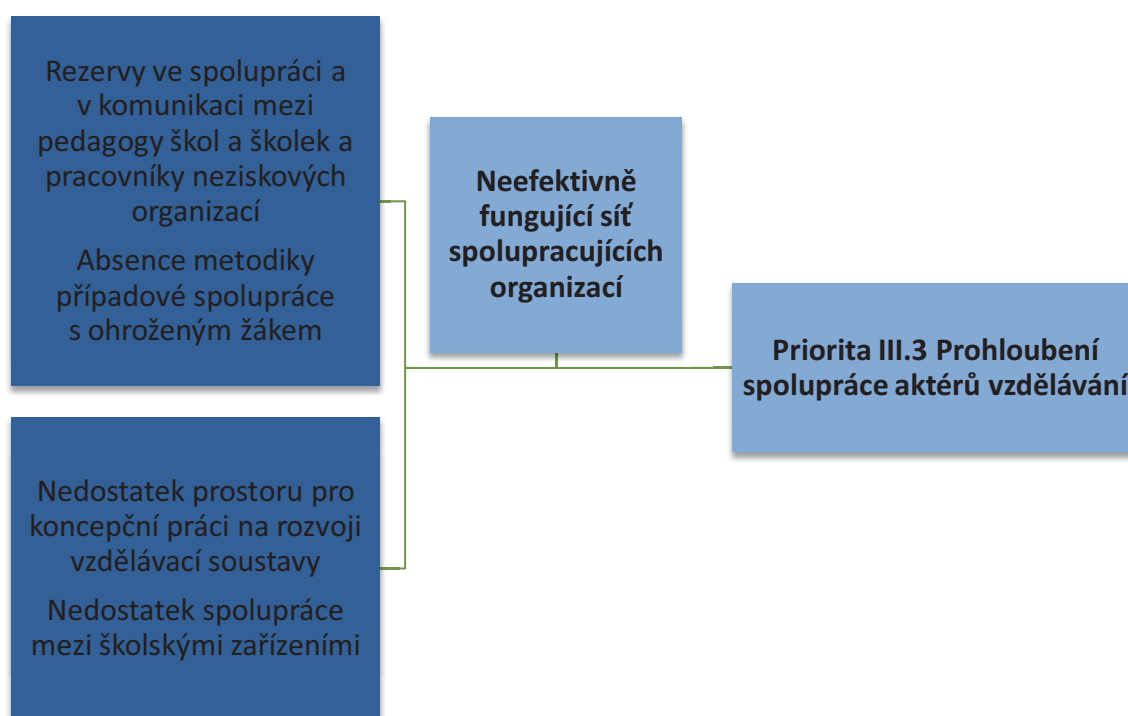
Výrazným problémem Ostravy je, že školy jsou problémem sociálního vyloučení zatíženy zcela nerovnoměrně. Problém sociálního vyloučení je více koncentrován v některých obvodech, jako je např. Moravská Ostrava a Přívoz, a i v těchto obvodech se soustřeďuje pouze do několika základních škol. V některých školách (8 ZŠ) počet znevýhodněných žáků, zejména romských, převažuje. I přes enormní snahu škol podpořit žáky ohrožené školním neúspěchem jich řada odchází předčasně ze vzdělávacího systému. Právě předcházení tomuto jevu byla věnována v rámci plánovacího procesu jedna pracovní skupina. Vztahy mezi vyjádřenými názory zachycuje následující graf:

Obrázek 24: Zobrazení vztahu selhávání žáků a třídních kolektivů k prioritě III.2

4.3.3.4 Priorita II. 3 - Prohloubení spolupráce aktérů vzdělávání

V rámci Ostravy působí celá řada aktérů, kteří se podílejí na vzdělávání žáků ze sociálně vyloučeného prostředí. Ne vždy však spolu tito aktéři spolupracují. Během plánovacího procesu jsme mohli ověřit, že je potřeba prohloubit spolupráci mezi školami navzájem a řešit klíčové otázky vzdělávání společně, přinejmenším na úrovni městských obvodů. Často jsme narazili na určité nepochopení mezi základními školami a neziskovými organizacemi. Například, k zefektivnění doučování ze strany nevládních organizací by došlo větší spoluprací s třídními učiteli. Platí také, že neziskové organizace více spolupracují pouze s omezeným spektrem mateřských a základních škol. Zvláštní místo při motivaci ke vzdělávání sehrávají romské aktivistické skupiny, které pracují nezávisle na síti neziskových organizací. Během plánovacího procesu se podařilo motivovat ke spolupráci všechny uvedené strany a navrhnout cíle, v jejichž rámci se vytvoří mechanismy spolupráce jak na případové úrovni, tak na úrovni rozvojového plánování.

Obrázek 25: Zobrazení vztahu neefektivně fungující sítě spolupracujících organizací k prioritě III.3

4.3.4 Prevence rizikového chování

V sociálně vyloučených lokalitách a na ubytovnách dochází z mnoha důvodů ke koncentraci trestné činnosti. Mezi hlavní důvody patří zejména chudoba a nízké právní povědomí obyvatel. Koncentrují se zde ovšem jak pachatelé, tak oběti trestné činnosti. Na území města Ostravy žije cca 6 150 osob v 15 sociálně vyloučených lokalitách a 5 500 osob ve 42 ubytovnách. V lokalitách a ubytovnách žije 917 pachatelů trestných činů a přestupků z celkového počtu 3 550 (údaje za r. 2014). Celkem bylo na území města spácháno 15 168 trestných činů a přestupků, z toho 1 254 měli na svědomí pachatelé ze SVL a ubytoven, což

představuje cca 8 % z celkového počtu. Z toho plyne, že z celkových počtů má čtvrtina pachatelů trestných činů na svědomí méně než 10 % trestných činů a přestupků. Tedy, přestože je počet pachatelů z lokalit a ubytoven vysoký, nepáchají tomu úměrné čísla trestných činů a přestupků.

Jednou z dílčích částí cílové skupiny tohoto plánu jsou také lidé, kteří se navrátili z výkonu trestu, někteří z nich také do prostředí ubytoven nebo sociálně vyloučených lokalit. Jejich celkový počet činil v loňském roce celkem 314 osob. Probační a mediační služba realizovala v r. 2014 celkem 6 programů, jichž se účastnilo 89 osob.

Velmi těžko uchopitelným a kvantifikovatelným problémem je míra drogové závislosti a ohrožení návykovým chováním, protože mezi oběma jevy neexistuje jasná hranice. Z neziskových organizací působících v sociálně vyloučených lokalitách ale opakovaně přicházejí informace o rozšiřování fenoménu návykového chování, o snižování věkové hranice experimentátorů i pravidelných uživatelů. Nejvíce ohroženou skupinou návykovým a dalším rizikovým chováním je mládež, které je v tomto plánu věnována velká pozornost. Výčet kvantifikovatelných informací souvisejících s rizikovým chováním lze najít v příslušné části indikátorové tabulky. Zde se zaměříme na analýzu základních problémových okruhů.

Pozn.: Analýza klíčových problémů a SWOT analýza shrnují základní poznatky z jednání pracovních skupin, individuálních jednání s neziskovými organizacemi a komunikace s obyvateli sociálně vyloučených lokalit.

4.3.4.1 SWOT analýza – prevence rizik

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> ○ Etablované organizace zabývající se drogovou problematikou. ○ Víceleté financování u protidrogové politiky programů. ○ Pracovník města zaměřený na drogovou problematiku. ○ Etablované organizace zabývající se bezpečností v sociálně vyloučených lokalitách. ○ Existence a činnost tzv. policejních buněk. ○ Komunitní plán má pracovní skupinu zaměřenou na prevenci kriminality. ○ Strategie prevence kriminality. ○ Dotační titul zaměřený na prevenci kriminality. ○ Síť partnerských organizací zaměřených na prevenci kriminality. ○ Komunitní práce ve vybraných lokalitách. ○ Asistenti prevence kriminality. ○ Systém podpory obyvatel lokalit během extremistických pochodů. ○ Preventivní programy zaměřené na rizikovou mládež (nizkoprahová zařízení, otevřené kluby). 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Vysoký počet uživatelů návykových látek. ○ Snižující se věk pravidelných uživatelů návykových látek. ○ Snižující se věk experimentujících s drogami. ○ Rozšiřování drog do „nových“ lokalit. ○ Malá míra výměny informací mezi odborníky na drogovou problematiku a poskytovateli služeb sociální prevence. ○ Nízká míra připravenosti poskytovatelů služeb řešit situace spojené s návykovým chováním. ○ Koncentrace přestupkové a trestní činnosti do sociálně vyloučených lokalit a jejich okolí. ○ Specifické druhy trestné činnosti v sociálně vyloučených lokalitách (lichva, kuplířství). ○ Konflikty obyvatel sociálně vyloučených lokalit a jejich okolí. ○ Problematické soužití starousedlíků a nově příchozích do lokalit. ○ Přestupky proti společnému soužití. ○ Projevy extremismu zaměřené na vyloučené lokality. ○ Zakládání černých skládek v okolí SVL (ne nutně osobami z lokalit).

- Etablovaná organizace zaměřená na lidi po výkonu trestu.
- Etablovaná organizace zaměřená na ženy žijící se sexem.
- Znečišťování veřejného prostranství.
- Herny - gambling, konzumace alkoholu v jejich blízkém okolí.
- Rušení nočního klidu.
- Rozebírání a vloupání do garážových komplexů a opuštěných budov.
- Negativní obraz lokalit.
- Diskriminace Romů na trhu práce.
- Diskriminace Romů v oblasti bydlení a služeb.
- Trestná činnost nezletilých dětí a mladistvých.
- Bezprizornost dětí a mládeže na sídlištích a ve vyloučených lokalitách.
- Nedostatek příležitostí ke smysluplnému trávení volného času v některých lokalitách Ostravy.
- Nedostatek prostor pro bezpečné trávení volného času ze strany mládeže.
- Nedostatek příležitostí poradit se.
- Nedostatečné kompetence dětí a mládeže v oblasti úvěrů, zadlužování, hospodaření, sociálních rizik.
- Velký počet osob navracejících se z výkonu trestu.
- Nedostatek služeb a podpůrných aktivit pro navrátilce z výkonu trestu.
- Nedostatek kapacit pro přechodné bydlení lidí po návratu z výkonu trestu.
- Nedostatek kapacit pro zdravotně osvětové, sociální a terapeutické činnosti pro sexuální pracovnice.

Příležitosti

- Dotační příležitosti z Operačního programu zaměstnanost.
- Rozšíření počtu asistentů prevence kriminality.
- Rozšíření činnosti policejních buněk.
- Spolupráce s novými partnerskými organizacemi.
- Podpora kapacit organizací, které se osvědčily.

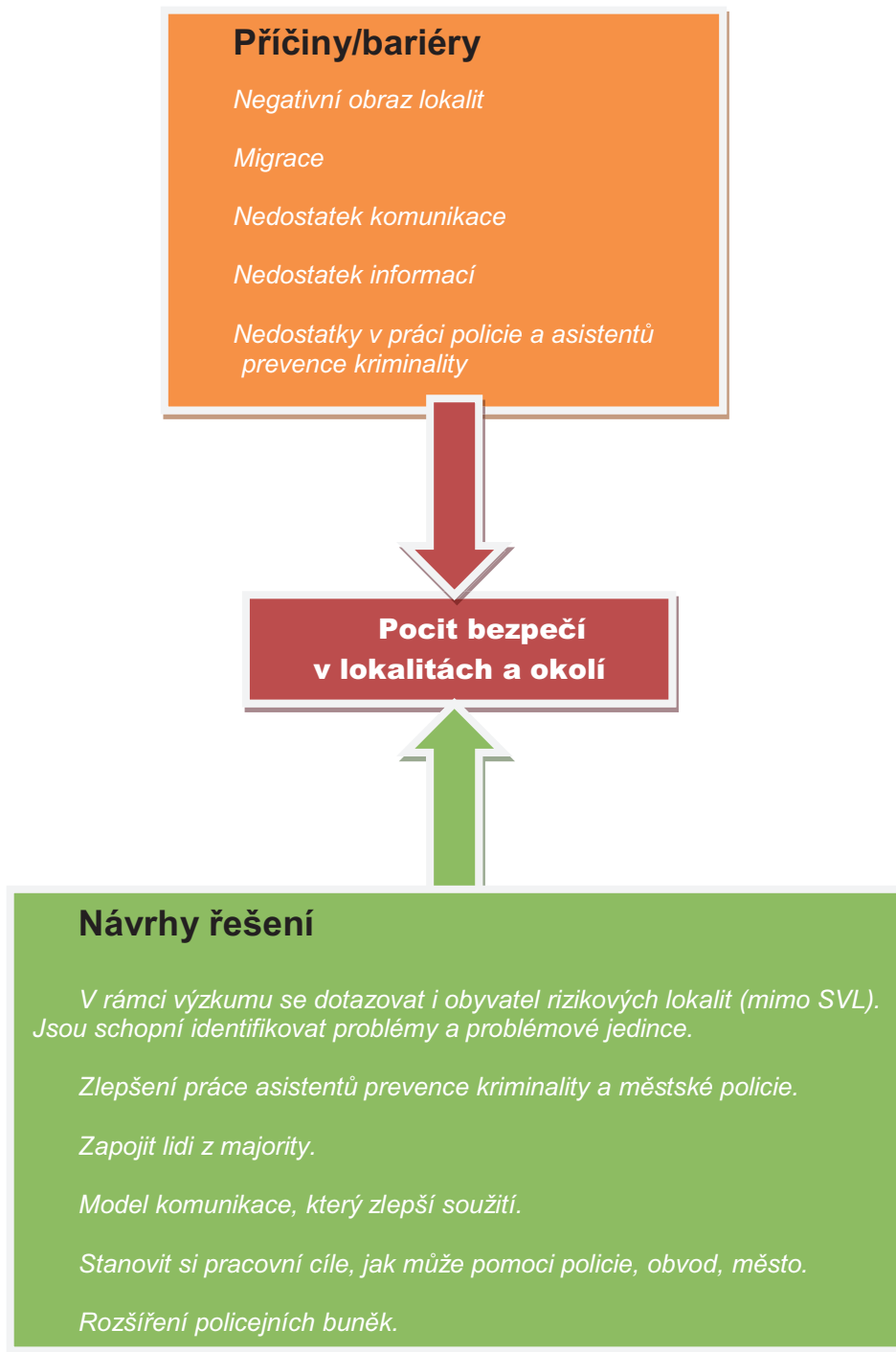
Hrozby

- Růst počtu uživatelů návykových látek.
- Další snižování věkové hranice uživatelů a experimentátorů.
- Vyostřování vztahů mezi obyvateli města.
- Projevy extremismu.
- Sestěhovávání osob do vyloučených lokalit a ubytoven, vznik dalších sociálně vyloučených lokalit.
- Nestabilita v oblasti bydlení způsobená změnami legislativy.
- Noví obyvatelé lokalit ze Slovenska.

SWOT analýza formuluje řadu slabých stránek, respektive problémů, které je třeba pravidelně řešit. Proti tomu staví osvědčený systém prevence, který lze v mnoha ohledech obohatit a rozšířit prostřednictvím nových příležitostí. V souvislosti s problematikou doplatku na bydlení na ubytovnách je třeba formulovat poněkud nepředvídatelné hrozby.

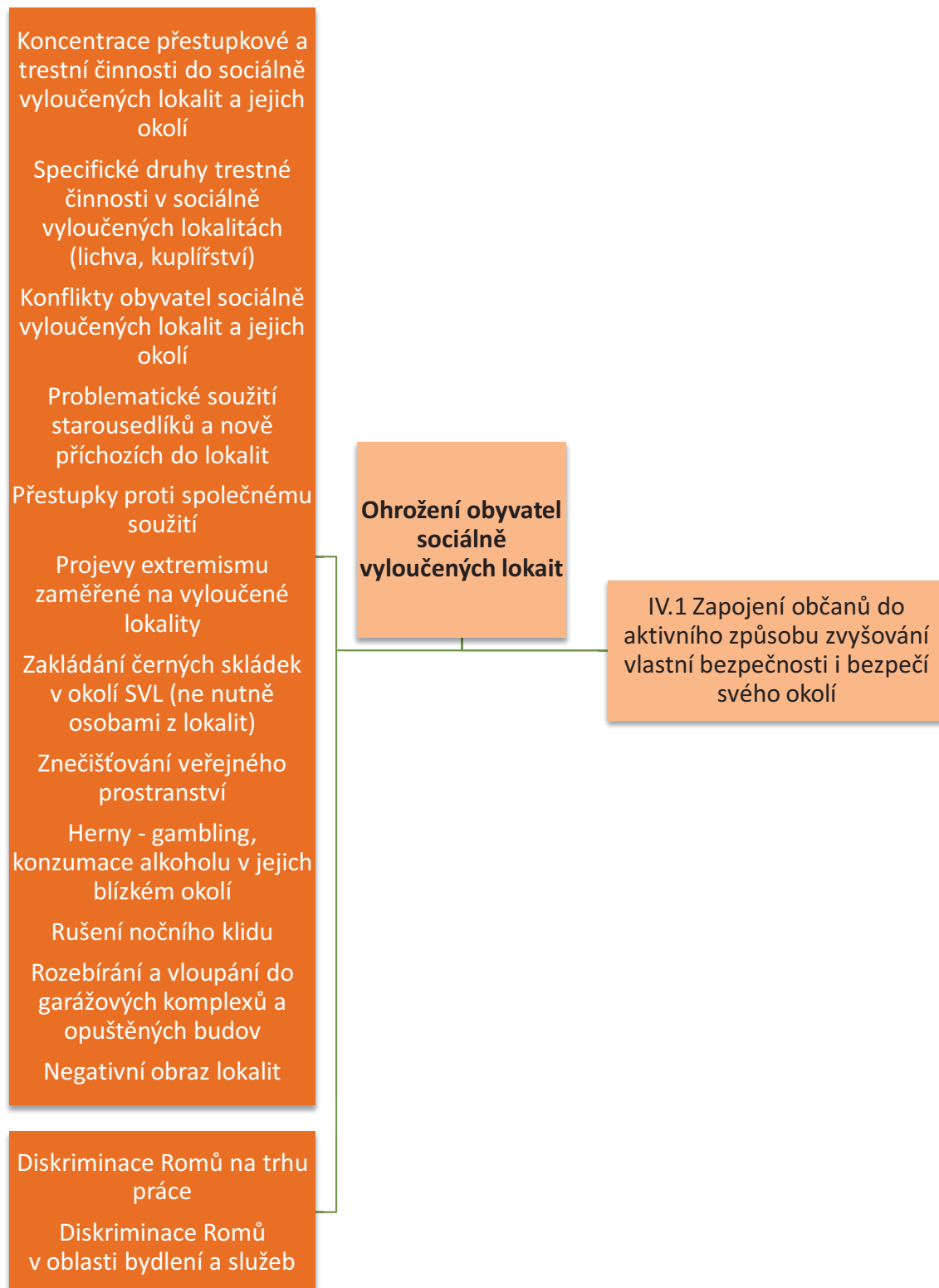
4.3.4.2 Priorita IV. 1 - Zapojení občanů do aktivního způsobu zvyšování vlastní bezpečnosti i bezpečí svého okolí

V sociálně vyloučených lokalitách a jejich okolí se kumuluje celá řada problémů, které výrazně zhoršují sousedské vztahy a soužití v daném území. Soubor těchto problémů je v Ostravě znám, jak odráží např. zpracovaná SWOT analýza. Připravovaný výzkum pocitu bezpečí, který bude předcházet naplňování cílů této priority, by však měl ukázat, jaké jsou např. rozdíly mezi jednotlivými lokalitami navzájem. Následující schéma odráží diskusi k pocitu bezpečí vedenou na dubnové pracovní skupině:

Obrázek 26: Zobrazení příčin problémů s pocitem bezpečí v lokalitách a návrhy na řešení

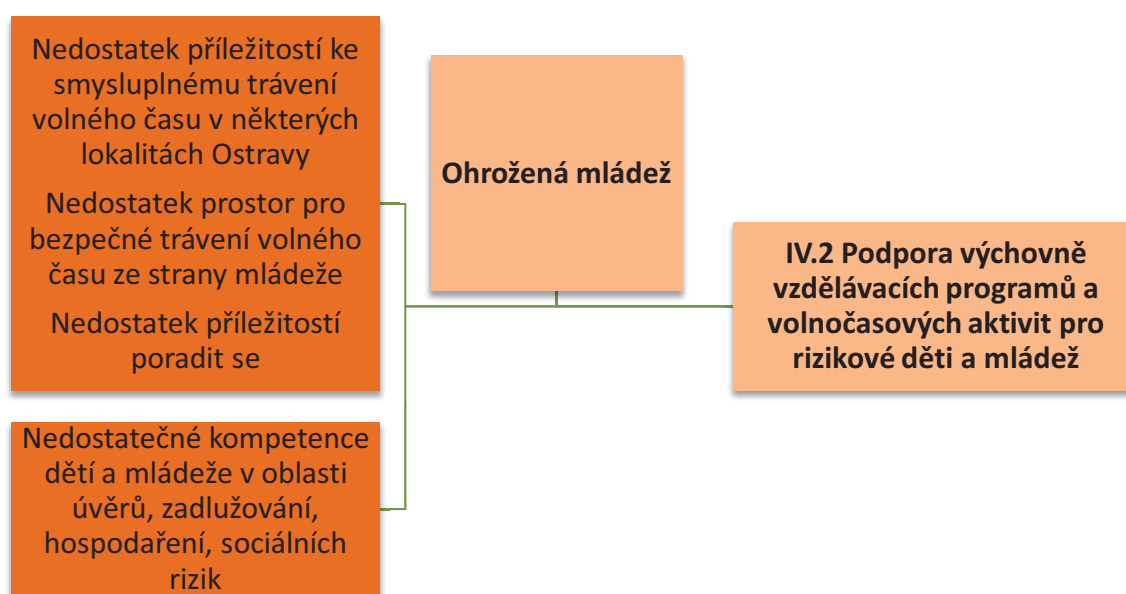
Schéma ukazuje, na jaký okruh problémů reaguje prioritá IV.1:

Obrázek 27: Zobrazení vztahu podílu ohrožených obyvatel SVL k prioritě IV.1

4.3.4.3 Priorita IV. 2. - Podpora výchovně vzdělávacích programů a volnočasových aktivit pro rizikové děti a mládež

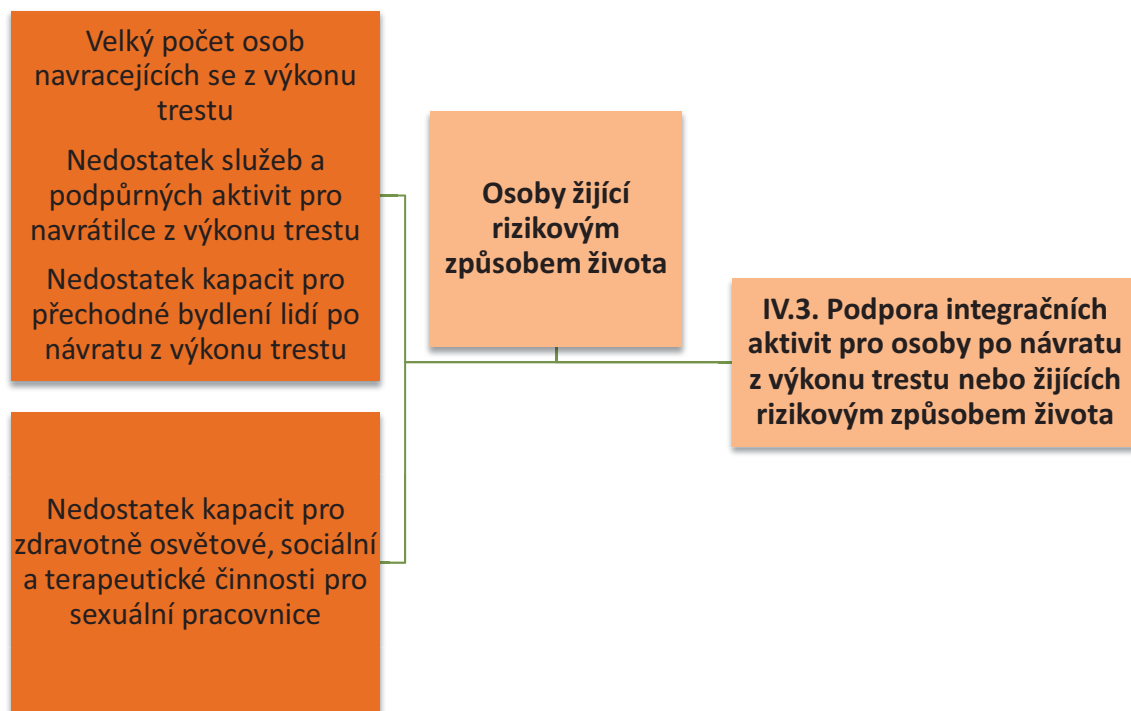
Mládež tvoří velmi rizikovou skupinu obyvatel, která je ohrožována celou řadou jevů, jako je návykové chování či delikventní činnost. Jiným typem rizik je předčasné upadnutí do dluhů nebo nestability v oblasti bydlení. Priorita se snaží reagovat na oba typy rizik. Na jedné straně se zaměřuje na trávení volného času, na druhé straně míří k obohacení vzdělávacího programu o oblast tzv. sociálních rizik.

Obrázek 28: Zobrazení vztahu ohroženosti mládeže k prioritě IV.2

4.3.4.4 Priorita IV. 3. - Podpora integračních aktivit pro osoby po návratu z výkonu trestu nebo žijících rizikovým způsobem života

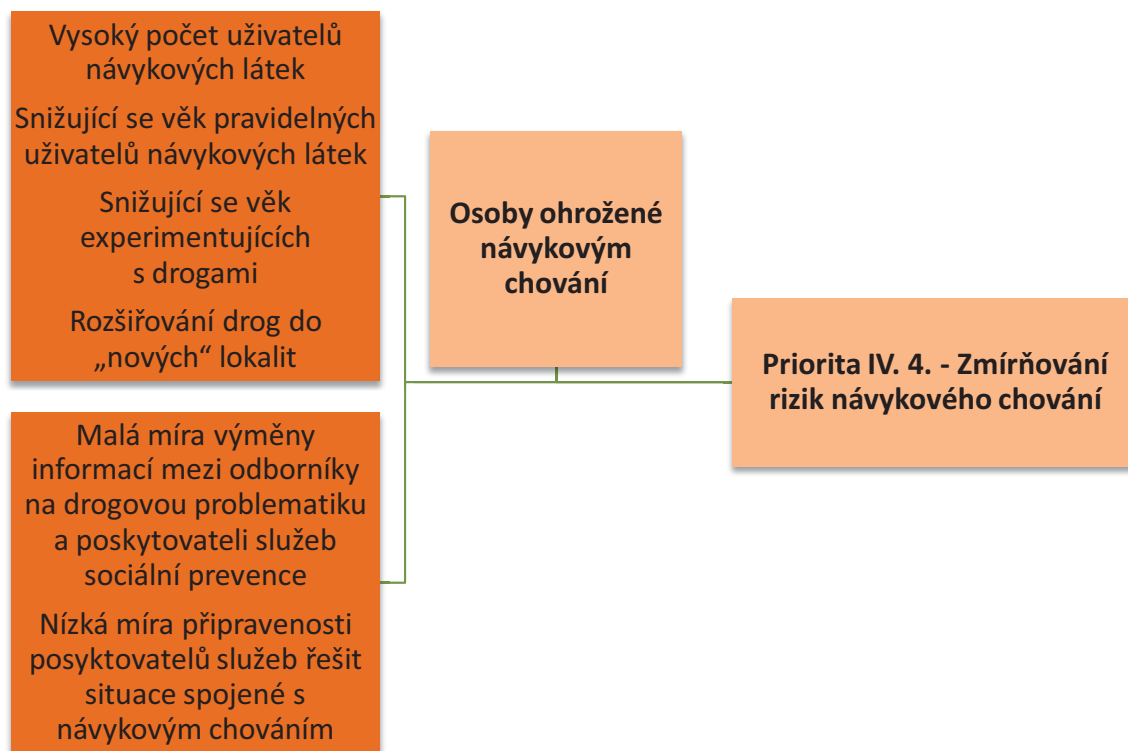
Ženy provozující komerční sex a lidé po návratu z výkonu trestu tvoří relativně malý, jasně vymezený segment lidí ohrožených sociálním vyloučením. Také jejich potřeby jsou specifické. V Ostravě existují etablovaní poskytovatelé sociálních služeb zaměřeni na tyto cílové skupiny. Je tu ale řada potřeb, jako je např. terapeutická podpora, pro které je nutné teprve vybudovat kapacity.

Obrázek 29: Zobrazení vztahu podílu osob žijících rizikovým způsobem života k prioritě IV. 3

4.3.4.5 Priorita IV. 4 - Zmírňování rizik návykového chování

V dotazníku, na který odpovídali členové tzv. policejních buněk (pracovních skupin na úrovni jednotlivých obvodů), jaký spatřují v lokalitách, kde působí, největší problém, odpovídali, že je jím nárůst užívání návykových látek a stále se snižující věk jejich uživatelů. Poskytovatelé sociálních služeb také zmiňovali, že je návykové chování uživatelů přivádí do situací, na které nejsou odborně připravení. Priorita IV. 4 směřuje k řešení těchto problémů.

Obrázek 30: Zobrazení vztahu příčin podílu osob ohrožených návykovým chováním k prioritě IV. 4

4.3.5 Rodina a zdraví

Za rok 2014 bylo v Ostravě 7 305 případů rodin řešených OSPOD. Ne všechny tyto případy znamenají ohrožení dítěte, ale platí, že rodin s ohroženým dítětem je v Ostravě velké množství. Tato statistika je provázána se skutečností, že zde žije velmi mnoho rodin ve vyloučených lokalitách, na ubytovnách, v přelidněných domácnostech. Mnoho rodin migruje a bydlí na jednom místě pouze krátkodobě. 163 rodinám byl v uplynulém roce nařízen soudní dohled. Ústavní výchova či umístění do náhradní/příbuzenské péče byl nařízen u 254 rodin. Sociální služby zaměřené nebo částečně zaměřené na rodinu nebo na děti mají v Ostravě takovéto kapacity: Odborné sociální poradenství má okamžitou kapacitu 38 klientů, za rok jejich služeb využilo celkem 5 108 klientů. U sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi je okamžitá kapacita 126 klientů a celkové číslo klientů za rok je 2 220. U terénních programů je okamžitá kapacita 15 a souhrnný počet klientů je 915. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež mají okamžitou kapacitu 295 a celkem měli v roce 2014 1 197 klientů. Krizová pomoc má okamžitou kapacitu 4 klienty a služeb využilo 192 klientů. Další kvantifikovatelné informace lze nalézt v příslušné pasáži indikátorové tabulky. Zde se nyní zaměříme na klíčové problémy v dané oblasti

4.3.5.1 SWOT analýza pro oblast rodina a zdraví

Pozn: Analýza klíčových problémů a SWOT analýza shrnují základní poznatky ze studia dokumentů, jednání pracovních skupin, individuálních jednání se zástupci městských obvodů, města, kraje a nestátních neziskových organizací, individuálních jednání při procesu získávání dat z oddělení sociálně právní ochrany dětí, oddělení sociálních služeb (komunitní plánování) a úřadu práce ČR – krajské pobočky Ostrava.

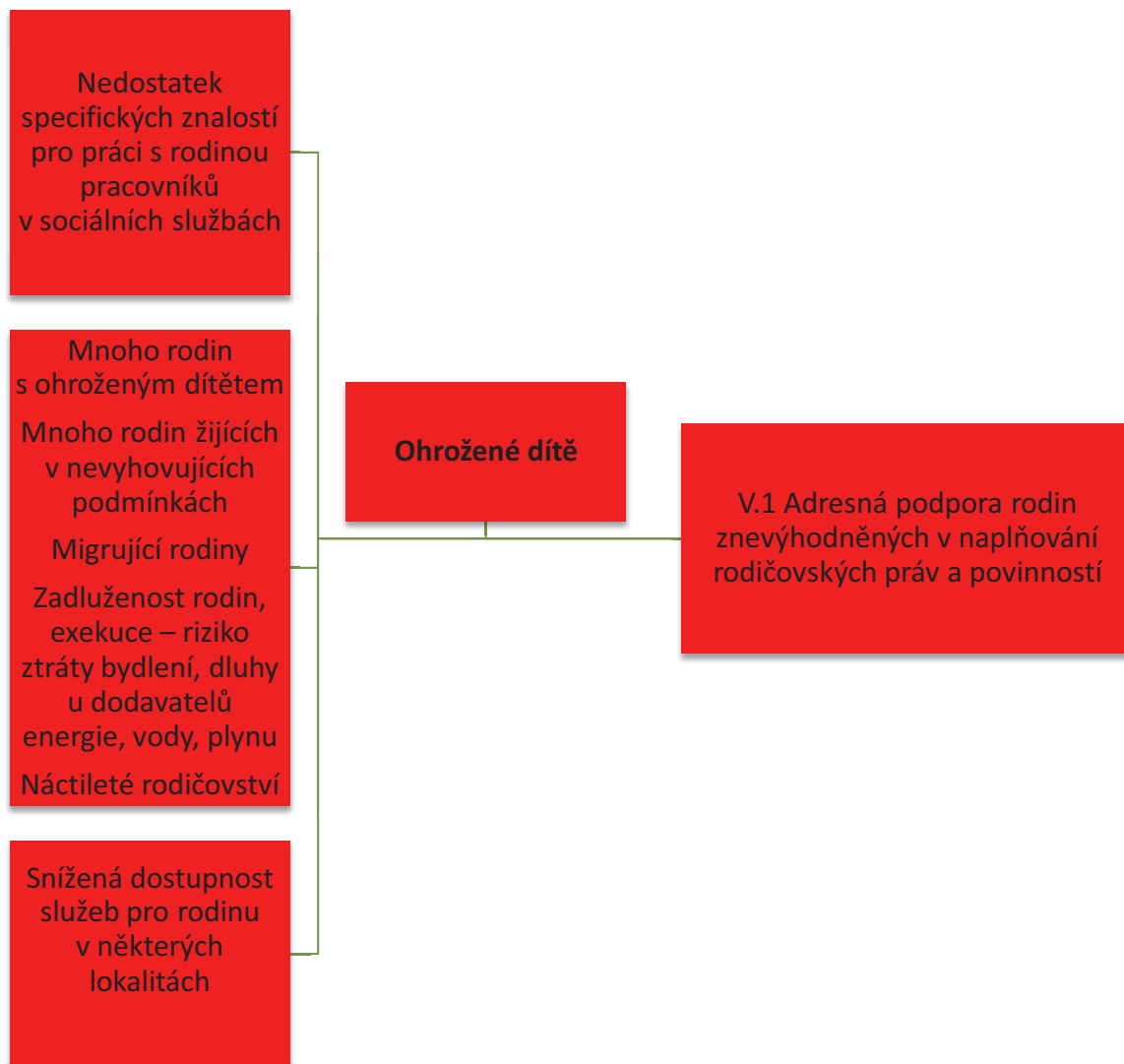
Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> ○ Funkční a otevřené oddělení sociálně právní ochrany dětí. ○ Dotační program zaměřený na rodinu. ○ Kompetentní neziskové organizace poskytující služby na podporu rodiny. ○ Kompetentní neziskové organizace poskytující sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a další služby pomáhající rodině. ○ Komunitní plánování a podpora sociálních služeb ze strany města. ○ Spolupráce neziskových organizací se státní správou. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mnoho rodin s ohroženým dítětem. ○ Mnoho rodin žijících v nevyhovujících podmínkách. ○ Migrující rodiny. ○ Zadluženost rodin, exekuce – riziko ztráty bydlení, dluhy u dodavatelů energie, vody, plynu. ○ Nedostatek specifických znalostí pro práci s rodinou pracovníků v sociálních službách. ○ Snížená dostupnost služeb pro rodinu v některých lokalitách. ○ Náctileté rodičovství. ○ Domácí násilí. ○ Latence domácího násilí ve vyloučených lokalitách. ○ Neinformovanost o možnostech pomoci ○ Místy nedostupnost zdravotní péče – např. zubaři. ○ Nedostupnost dětské zdravotní péče pro obyvatele lokalit. ○ Zanedbávání zdravotní péče. ○ Nedostatečná informovanost o povinnostech a právech v oblasti zdravotní péče. ○ Marginalizace tématu zdraví. ○ Nezdravý životní styl. ○ Nedostatek sociálně zdravotních pracovníků. ○ Nedostatek hřišť v okolí některých SVL a ubytoven. ○ Nemožnost aktivního trávení volného času dětí v některých lokalitách. ○ Problematické party mladistvých. ○ Odcizení. ○ Závislosti – alkohol, drogy, gambling. ○ Socio-ekonomická situace domácnosti. ○ Absence koncepce rodinné politiky.
Příležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> ○ Příprava koncepce rodinné politiky. ○ Využití zdravotně sociálních pracovníků. ○ Využití osvětových programů v oblasti zdraví. ○ Využití odborných kapacit ostravských 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Další ekonomický úpadek rodin. ○ Zhoršení situace rodin v oblasti bydlení.

- pracovníků ke zlepšení situace.
- Sportovní aktivity pro mládež v SVL.
 - Posílení preventivních aktivit.
 - Využití Operačního programu zaměstnanost.

SWOT analýza poukazuje na celou řadu slabých stránek v několika oblastech. V některých slabé stránky vyvažují stránky silné, jako třeba síť služeb na podporu rodin v agendě SPOD nebo sociálních služeb zaměřených na rodinu. Byť ale tyto služby představují stabilní protiváhu některých slabých stránek, vedou spíše k udržení stávajícího stavu, než že by dokázali vést k trvalému zlepšení. Co se týká dostupnosti zdravotní péče a informovanosti o ní, tam slabé stránky zatím silně převažují. Příležitost ke zlepšení lze spatřovat v nových dotačních možnostech, ale také v množství kompetentních pracovníků, kteří se problematikou zabývají.

4.3.5.2 Priorita V. 1 - Adresná podpora rodin znevýhodněných v naplňování rodičovských práv a povinností

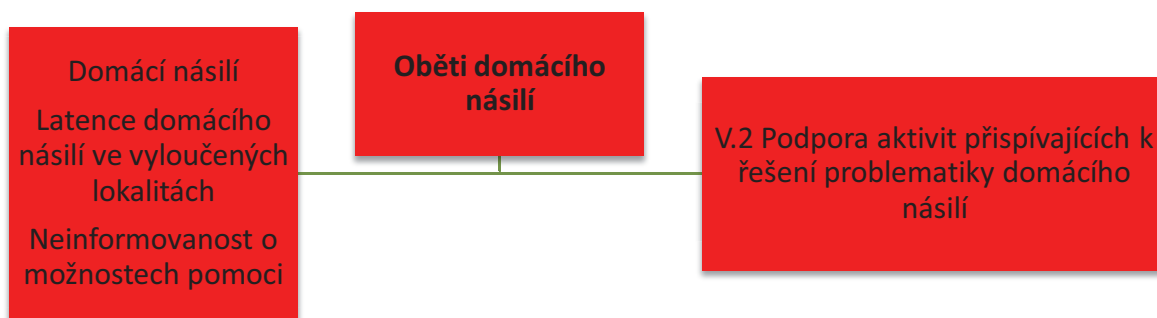
Priorita chce naplněním jednoho ze svých cílů přispět k přímé práci s ohroženými rodinami a to souborem specifických činností realizovaných ve spolupráci s orgány SPOD a přispět k jejich stabilizaci. Kapacita nastavené podpory neodpovídá rozsahu potřebnosti, ale vychází také z limitující kapacity místních organizací a také schopnosti institucionálního okolí určitý rozsah nových aktivit přijmout. V komunikaci s partnery, zejména na tzv. policejních buňkách, vyšlo najevo, že pracovníci a pracovnice podporující rodiny potřebují specializovaný vzdělávací modul zaměřený na legislativu SPOD a na další aspekty práce s ohroženou rodinou. V neposlední řadě se priorita zaměřuje na možnosti zvýšení dostupnosti služeb pro rodiny v městském obvodu Moravská Ostrava a Přívoz.

Obrázek 31: Zobrazení vztahu příčin podílu osob ohrožených návykovým chováním k prioritě V. 1

4.3.5.3 Priorita V. 2 - Podpora aktivit přispívajících k řešení problematiky domácího násilí

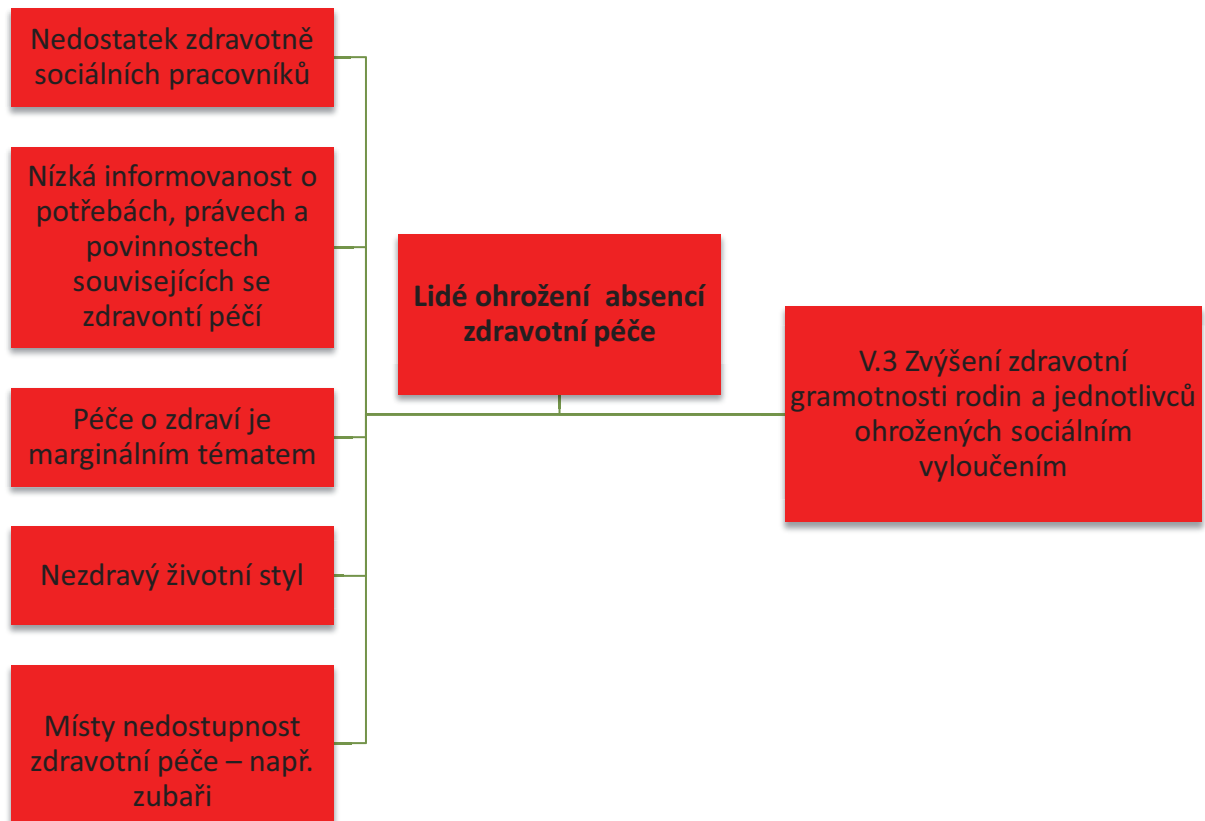
Domácí násilí představuje specifický problém, který je charakteristický velikou latencí. Jde o téma do jisté míry tabuizované, je nesnadné ho rozpoznat a v sociálně vyloučených lokalitách to může být ještě obtížnější. Rámec pro vnímání domácího násilí vytváří společenské normy, které k němu mohou být různě tolerantní či kritické. Problematika domácího násilí bývá bagatelizována, oběť může být izolovaná, s čímž souvisí obtížnost domácnost opustit. Roli hraje, jsou-li ve vztahu přítomny děti, které při rozhodování hrají roli. Negativní roli hrají závislosti, ať již jde o nadužívání alkoholu, závislost na návykových látkách či gambling. Priorita se zaměřuje na pilotní rozpoznání a řešení existence domácího násilí v domácnostech.

Obrázek 32: Zobrazení vztahu příčin výskytu obětí domácího násilí k prioritě V. 2

4.3.5.4 Priorita V. 3 - Zvýšení zdravotní gramotnosti rodin a jednotlivců ohrožených sociálním vyloučením

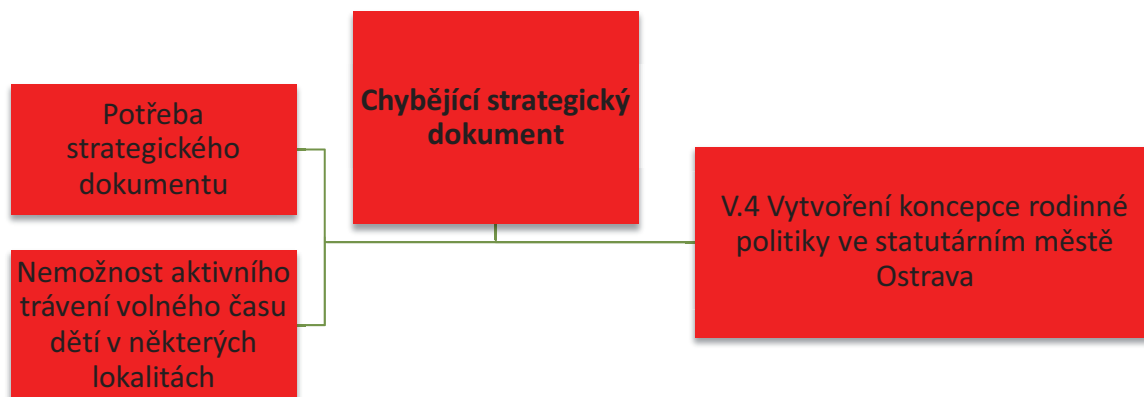
Mezi rodinami ze sociálně vyloučených lokalit a ubytoven je nízká informovanost v oblastech souvisejících se zdravotní péčí. V některých oblastech je hůře dostupná, lidé mohou mít problémy se získáním stálého lékaře. Souběhem těchto faktorů se zdravotní péče stává vyhledávanou až v nezbytně nutných případech, kdy je řešení důsledků obtížnější. Problematická je situace v některých lokalitách a ubytovnách, které mohou pro své obyvatele představovat zdravotní rizika, vinou nevyhovujících životních podmínek může docházet k šíření infekčních nemocí. Účinné působení v této oblasti také vyžaduje specifické vzdělání.

Obrázek 33: Zobrazení vztahu příčin výskytu lidí ohrožených absencí zdrav. péče k prioritě V. 3

4.3.5.5 Priorita V. 4 - Vytvoření koncepce rodinné politiky ve statutárním městě Ostrava

Rodina bývá přítomna v řadě témat, které je třeba řešit koncepčně. Vysoké množství rodin je s ohroženým dítětem, které vyžadují péči oddělení sociálně právní ochrany dětí, pro rodiny ze sociálně vyloučených lokalit a ubytoven je obtížněji dostupná či nedostupná zdravotní péče, veřejná prostranství jsou v nevyhovujícím stavu, děti nemají kde trávit volný čas, při zaměstnání je třeba sladit nároky rodinného a profesního života. Záměrem je zpracovat podkladovou analýzu, která se nastíněnými tématy bude zabývat a na jejím základě bude zpracována koncepce rodinné politiky města Ostravy.

Obrázek 34: Zobrazení vztahu potřeby strategického dokumentu k rodinné politice k prioritě V. 4